

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Katedra nederlandistiky

Studijní rok 2023/2024

Problemen bij het vertalen van de dichtbundel 'Geduldig lijden' van Lévi Weemoedt

Problems in translating Lévi Weemoedt's poetry collection 'Geduldig lijden'
Problémy při překladu básnické sbírky „Geduldig lijden“ od Léviho Weemoedta

Diplomová práce

Nizozemská filologie

Autorka práce: Terezie Šenkyříková

Vedoucí práce: Mgr. Pavlína Knap-Dlouhá, Ph.D.

OLOMOUC 2024

Verklaring:

Ik verklaar dat ik mijn masterscriptie zelfstandig geschreven heb en alle vakliteratuuren bronnen die ik gebruikt heb in de literatuurlijst heb vermeld.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svou magisterskou práci napsala samostatně a že jsem v ní uvedla veškerou použitou literaturu a zdroje.

V Olomouci dne

Dankbetuiging:

Ik wil mijn begeleider, Mgr. Pavlína Knap-Dlouhá, Ph.D., van harte bedanken voor haar advies, geduld en toewijding. Verder wil ik mijn dankbaarheid betuigen aan de gehele vakgroep Neerlandistiek.

Inhoudsopgave

Inleiding.....	12
1. Theoretisch deel 1.....	13
1. 1. Het proces van poëzie vertalen.....	13
1. 1. 1. De eerste fase.....	13
1. 1. 2. De tweede fase.....	13
1. 1. 3. De derde fase.....	13
1. 1. 4. De vierde fase.....	14
1. 1. 5. De vijfde fase.....	14
1. 1. 6. De zesde fase.....	14
1. 1. 7. De zevende fase.....	14
1. 1. 8. De achtste fase.....	14
1. 2. Vertaalstrategieën in poëzievertalingen.....	15
1. 2. 1. Dryden.....	15
1. 2. 2. Raffel.....	18
1. 2. 3. Interpretatieve vertaling.....	19
1. 3. Competentie van een poëzievertaler.....	21
1. 3. 1. Veelvoorkomende fouten.....	22
1. 4. Polysysteemtheorie en vertaalliteratuur.....	25
1. 4. 1. De positie van de vertaalliteratuur binnen het polysysteem.....	28
1. 4. 2. Interferentie tussen literaturen vanuit het perspectief van de polysysteemtheorie... ..	28
2. Theoretisch deel 2.....	31
2. 5. Rijmen.....	31
2. 5. 1. Indeling van rijmen op basis van vorm.....	31
2. 5. 2. Indeling van rijmen op basis van hun plaats in het vers.....	33
2. 5. 3. Indeling van rijmen op basis van hun schema.....	34
2. 6. Realia.....	36

2. 6. 1. Soorten realia	36
2. 6. 2. Vertaling van realia	37
2. 7. Domesticatie en exotisatie	39
2. 7. 1. Domesticatie	40
2. 7. 2. Exotisatie	42
3. De analyse.....	43
3. 1. Gedicht 1	43
De karakteristieken van het gedicht	46
Problemen bij het vertalen	46
3. 2. Gedicht 2	47
De karakteristieken van het gedicht	48
Problemen bij het vertalen	48
3. 3. Gedicht 3	49
De karakteristieken van het gedicht	50
Problemen bij het vertalen	50
3. 4. Gedicht 4	51
De karakteristieken van het gedicht	53
Problemen bij het vertalen	53
3. 5. Gedicht 5	53
De karakteristieken van het gedicht	55
Problemen bij het vertalen	55
3. 6. Gedicht 6	55
De karakteristieken van het gedicht	58
Problemen bij het vertalen	58
3. 7. Gedicht 7	59
De karakteristieken van het gedicht	60
Problemen bij het vertalen	61
3. 8. Gedicht 8	61

De karakteristieken van het gedicht	63
Problemen bij het vertalen	63
3. 9. Gedicht 9	63
De karakteristieken van het gedicht	65
Problemen bij het vertalen	65
3. 10. Gedicht 10	65
De karakteristieken van het gedicht	66
Problemen bij het vertalen	67
3. 11. Gedicht 11	67
De karakteristieken van het gedicht	68
Problemen bij het vertalen	69
3. 12. Gedicht 12	69
De karakteristieken van het gedicht	70
Problemen bij het vertalen	70
3. 13. Gedicht 13	70
De karakteristieken van het gedicht	73
Problemen bij het vertalen	73
3. 14. Gedicht 14	74
De karakteristieken van het gedicht	76
Problemen bij het vertalen	77
3. 15. Gedicht 15	77
De karakteristieken van het gedicht	79
Problemen bij het vertalen	79
3. 16. Gedicht 16	79
De karakteristieken van het gedicht	81
Problemen bij het vertalen	81
3. 17. Gedicht 17	81
De karakteristieken van het gedicht	82

Problemen bij het vertalen	82
3. 18. Gedicht 18	83
De karakteristieken van het gedicht	84
Problemen bij het vertalen	85
3. 19. Gedicht 19	85
De karakteristieken van het gedicht	86
Problemen bij het vertalen	87
3. 20. Gedicht 20	87
De karakteristieken van het gedicht	88
Problemen bij het vertalen	89
3. 21. Gedicht 21	89
De karakteristieken van het gedicht	90
Problemen bij het vertalen	90
3. 22. Gedicht 22	91
De karakteristieken van het gedicht	92
Problemen bij het vertalen	92
3. 23. Gedicht 23	93
De karakteristieken van het gedicht	94
Problemen bij het vertalen	94
3. 24. Gedicht 24	95
De karakteristieken van het gedicht	96
Problemen bij het vertalen	96
3. 25. Gedicht 25	96
De karakteristieken van het gedicht	97
Problemen bij het vertalen	97
3. 26. Gedicht 26	97
De karakteristieken van het gedicht	99
Problemen bij het vertalen	99

3. 27. Gedicht 27	99
De karakteristieken van het gedicht	101
Problemen bij het vertalen	101
3. 28. Gedicht 28	101
De karakteristieken van het gedicht	102
Problemen bij het vertalen	102
3. 29. Gedicht 29	102
De karakteristieken van het gedicht	103
Problemen bij het vertalen	104
3. 30. Gedicht 30	104
De karakteristieken van het gedicht	104
Problemen bij het vertalen	105
3. 31. Gedicht 31	105
De karakteristieken van het gedicht	108
Problemen bij het vertalen	108
3. 32. Gedicht 32	109
De karakteristieken van het gedicht	109
Problemen bij het vertalen	109
3. 33. Gedicht 33	109
De karakteristieken van het gedicht	110
Problemen bij het vertalen	110
3. 34. Gedicht 34	110
De karakteristieken van het gedicht	112
Problemen bij het vertalen	112
3. 35. Gedicht 35	112
De karakteristieken van het gedicht	113
Problemen bij het vertalen	113
3. 36. Gedicht 36	113

De karakteristieken van het gedicht	114
Problemen bij het vertalen	114
3. 37. Gedicht 37	114
De karakteristieken van het gedicht	116
Problemen bij het vertalen	116
3. 38. Gedicht 38	116
De karakteristieken van het gedicht	117
Problemen bij het vertalen	117
3. 39. Gedicht 39	117
De karakteristieken van het gedicht	119
Problemen bij het vertalen	119
3. 40. Gedicht 40	119
De karakteristieken van het gedicht	120
Problemen bij het vertalen	120
3. 41. Gedicht 41	121
De karakteristieken van het gedicht	121
Problemen bij het vertalen	121
3. 42. Gedicht 42	122
De karakteristieken van het gedicht	124
Problemen bij het vertalen	125
4. Conclusie	125
4. 1. Vertaalproblemen met betrekking tot Nederlandse realia.....	125
4. 2. Vertaalproblemen met betrekking tot het behouden van het rijmschema	126
4. 3. Vertalingsproblemen met betrekking tot behouden van rijm	126
4. 4. Vertaalproblemen met betrekking tot vaste uitdrukkingen	126
4. 5. Verdere vertaalproblemen	126
Resumé in het Tsjechisch	128
Resumé in het Engels	129

Bronnen	130
Anotatie	134

Inleiding

Deze masterscriptie richt zich op de analyse van vertaalproblemen in de vertaling van de rijmende dichtbundel *Geduldig lijden* van Lévi Weemoedt (het pseudoniem van Isaäck Jacobus van Wijk). Deze bundel is juist gekozen omdat alle gedichten rijmen. De bundel werd voor het eerst in 1977 gepubliceerd en is het debuut van de auteur. De belangrijkste thema's van de bundel zijn depressie, verdriet, lijden en eenzaamheid. De teksten van sommige gedichten kunnen geïnterpreteerd worden als gedichten die het communisme bewonderen, waar ik persoonlijk niet achter sta.

Lévi Weemoed is geboren op 22 oktober 1948 te Geldrop. Hij studeerde Nederlands en werkte daarna als leraar. De thema's van zijn teksten zijn vaak verdriet, dood en somberheid, die hij soms met satire of humor bestrijdt. Hij is twee keer getrouwd geweest en heeft twee kinderen (Maas: 1991).

Het eerste deel van de scriptie zal zich richten op het proces van het vertalen van poëzie, de competentie van de vertaler, strategieën bij het vertalen van poëzie en de polysysteemtheorie.

In het tweede deel zal de nadruk worden gelegd op de belangrijkste aspecten van de bundel in termen van analyse, namelijk rijm en realia, hun soorten en ook de manier waarop ze worden vertaald. De voorbeelden van gedichten die in de theoretische delen worden gebruikt, zijn door mij geschreven.

Het derde deel bestaat uit de analyse, waarin de vertalingen van de gedichten zelf worden gepresenteerd, samen met de vertaalproblemen die tijdens het vertalen optraden. De nadruk zal op de problemen bij het vertalen van rijmen en realia liggen.

In de conclusie, het kortste hoofdstuk, zullen de resultaten van de analyse worden samengevat.

Het doel van deze scriptie is om te onderzoeken of de vertaalproblemen bij het vertalen van rijmende poëzie significant verschillen van gedicht tot gedicht, of dat het problemen van vergelijkbare aard zijn die steeds terugkeren. Omdat het vertalen van rijmende poëzie zo karaktervol is, is mijn hypothese dat de problemen zich eerder zullen herhalen.

1. Theoretisch deel 1

Het eerste deel van het theoretische gedeelte richt zich op het vertaalproces, vertaalstrategieën, de competenties van een poëzievertaler en de kwestie van de vertaalliteratuur binnen het kader van de polysysteemtheorie. De fragmenten van gedichten die dienen als voorbeelden van de beschreven fenomenen zijn van mijzelf, aangezien ik in mijn vrije tijd ook poëzie schrijf.

1. 1. Het proces van poëzie vertalen

De Amerikaanse dichter en vertaler Robert Bly heeft geprobeerd precies te beschrijven hoe het vertalen van poëzie plaatsvindt of zou moeten plaatsvinden. Hij verdeelde het proces in acht fasen (Bly 1982: 68-89):

1. 1. 1. De eerste fase

De eerste fase resulteert in een letterlijke vertaling, ongeacht grammaticale onnauwkeurigheden (bijvoorbeeld grammaticaal onjuiste woordvolgorde in een zin), op basis waarvan de vertaler geacht wordt de betekenis van het origineel te begrijpen.

1. 1. 2. De tweede fase

In de tweede fase verdiept de vertaler zich in het gedicht. Het doel is om de concepten, ideeën, waarden en opvattingen in het gedicht te ontdekken. De vertaler moet nadenken of hij deze ideeën kan accepteren, want als dat niet zo is, zal hij het gedicht liever niet vertalen. Bly wijst erop dat veel vertalers deze fase overslaan, wat hij als een negatief fenomeen beschouwt.

1. 1. 3. De derde fase

De derde fase werkt opnieuw met een letterlijke vertaling, maar nu wordt deze aan de grammaticale regels van de doeltaal aangepast. In de vertaling in deze fase past de vertaler de concepten, ideeën, waarden en opvattingen toe die in het origineel aanwezig waren. Het is belangrijk om ervoor te zorgen dat ze niet in de vertaling verloren gaan.

1. 1. 4. De vierde fase

De vierde fase kan enigszins controversieel zijn. De laatste versie van de vertaling wordt omgezet in gewone, hedendaagse taal. Dit is niet bedoeld als slang of straattaal, maar om de vertaling natuurlijk en levend te laten klinken in de oren van hedendaagse mensen, in plaats van vreemd en archaïsch.

1. 1. 5. De vijfde fase

Tijdens de vijfde fase is het de taak van de vertaler om de stemming van het originele gedicht te vangen die het van andere gedichten onderscheidt en ervoor te zorgen dat deze stemming in de vertaling wordt overgenomen. Bly wijst erop dat het juist in deze fase essentieel is dat de vertaler zelf een dichter is (Bly 1982: 68-89).

1. 1. 6. De zesde fase

De zesde fase richt zich op de klank van het gedicht, maar in plaats van een wetenschappelijk onderzoek, gaat het erom het origineel uit het hoofd te leren en vervolgens te voelen hoe het ons gehoor en ons hele lichaam beïnvloedt. Op deze manier kunnen we erachter komen of de klank van het gedicht een melancholische of vrolijker is, en dit moet dan naar de vertaalde versie worden overgebracht.

1. 1. 7. De zevende fase

Volgens Bly (Bly 1882: 68-89) is dit vooral voor beginnende poëzievertalers vaak de pijnlijkste fase. Om deze fase tot een goed einde te brengen, is er een andere persoon nodig, namelijk een moedertaalspreker van de brontaal, die de vertaling en het origineel nauwkeurig bekijkt en probeert fouten of onvolkomenheden te vinden die in de voorgaande fasen zijn opgetreden. De vertaler moet dan zijn ego laten varen en het gedicht verbeteren op basis van de opmerkingen van de moedertaalspreker.

1. 1. 8. De achtste fase

Een deel van de laatste fase is het herlezen van alle eerdere versies van de vertaling (het is belangrijk om deze te bewaren), want het kan zijn dat de vertaler nog steeds ontdekt dat de oplossing die hij eerder afwees beter is dan de oplossing die in de laatste versie is gebruikt. In

deze fase raadt Bly de vertaler ook aan (Bly 1882: 68-89) om zich te concentreren op de rijmen. Tot slot zijn de laatste wijzigingen aan de orde, maar deze mogen slechts klein zijn, omdat het meeste werk al in de vorige fasen is gedaan en het niet wenselijk is dat de vertaler in paniek raakt en gaat twijfelen aan de vertaling, omdat hij dan net zo goed weer bij de eerste fase kan beginnen.

1. 2. Vertaalstrategieën in poëzievertalingen

1. 2. 1. Dryden

Een van de beroemdste classificaties van mogelijke strategieën voor het vertalen van poëzie werd door de Engelse vertaler, dichter en toneelschrijver John Dryden geschreven (Dryden: 1680). Volgens hem is het voor een goede vertaling van poëzie essentieel dat de vertaler zowel de brontaal als de doeltaal zeer goed beheerst, inclusief alle nuances en bijzonderheden. Daarnaast moet de vertaler de ideeën en uitdrukkingmiddelen van de auteur van het origineel begrijpen, waarin hij zich vervolgens zodanig kan verdiepen dat hij het als zijn eigen ideeën en uitdrukkingmiddelen accepteert en zich eraan kan aanpassen. Bovendien moet de vertaler ervoor zorgen dat hij de essentie, de kern van het gedicht niet verandert. Als het niet anders kan, kan de vertaler de mantel, de schelp van het gedicht aanpassen, maar de kern moet in elk geval behouden blijven. In de strategieën die Dryden presenteert, zijn zijn voorwaarden echter niet altijd van toepassing:

Metaphrase

Deze strategie is gebaseerd op een letterlijke vertaling van de brontaal naar de doeltaal¹.

Voorbeeld:

Origineel:

De zonnestralen staren naar me door het raam,

---

¹ De fragmenten van gedichten die als voorbeelden dienen van de beschreven verschijnselen, zijn van mijzelf, aangezien ik in mijn vrije tijd ook poëzie schrijf.

ze omhelzen elkaar, maar toch voelen ze zich eenzaam.

De treurende rivier begint hen te smeken

om haar ijs te breken.

Vertaling:

Přes okno na mě zírají sluneční paprsky,

objímají se, ale přesto se cítí osaměle.

Plačtivá řeka je začíná prosit

o rozbití svých ledů.

Het oorspronkelijke Nederlandstalige gedicht wordt letterlijk naar het Tsjechisch vertaald. Deze strategie sluit het gebruik van rijm bijna uit. Het kan alleen spontaan, per toeval voorkomen.

Parafrase

De vertaler eert de gedachten en bedoelingen van de auteur, maar in plaats van zich te richten op het overbrengen van de exacte bewoordingen van de tekst, probeert hij de betekenis van het gedicht over te brengen op de lezers. De betekenis kan niet wezenlijk worden veranderd of verloren gaan, maar kan bijvoorbeeld wel worden uitgebreid.

Voorbeeld

Vertaling:

Sluneční paprsky na mě přes okno zírají,

cítí se osaměle, ač se objímají.

Plačtivá řeka je snažně prosí,

ať teplem její ledy zkosí.

Zoals blijkt uit het bovenstaande voorbeeld, biedt deze strategie al ruimte voor berijmde poëzie, ook al is deze ruimte beperkt en kost een dergelijke vertaling de vertaler veel moeite.

Imitatie

Als een vertaler voor deze strategie kiest, wordt hij eerder een dichter dan een vertaler. Op dat moment dient het origineel alleen als een sjabloon voor de vertaler om inspiratie uit te trekken, maar welke specifieke aspecten van het originele werk hij gebruikt en in welke mate hij ze gebruikt in de vertaling is zijn eigen keuze. Zoals al eerder is gezegd, is deze strategie niet helemaal in overeenstemming met wat Dryden als een goede vertaling van poëzie beschouwde. Bovendien mag de lezer niet weten dat het een vertaling is, maar moet de indruk krijgen dat het een origineel werk is, geschreven door iemand met dezelfde moedertaal en in dezelfde tijd als de lezer.

Voorbeeld

Vertaling:

Tam kdesi v dálce u řeky

žhne slunce osaměním.

Procitají pole a paseky

a mráz padá do zapomnění.

Als de vertaler kiest voor een rijmende vertaling, is deze methode verreweg het gemakkelijkst. Dit heeft echter als prijs dat de vertaling qua betekenis aanzienlijk van het origineel kan afwijken.

Soms is het echter moeilijk om te onderscheiden of het om een parafrase of een imitatie gaat:

Voorbeeld

Vertaling:

Paprsky slunce na mé tváři

– Sjednocení samotáři.

Zamrzlá řeka se jim klaní,
necht' její led přimějí k tání.

Hoewel er een lichte betekenisverandering is, is het de vraag of deze zo significant is dat de vertaling als een imitatie kan worden geclassificeerd.

1. 2. 2. Raffel

Een andere classificatie van vertaalmethoden bij het vertalen van poëzie werd opgesteld door de Amerikaanse dichter, schrijver en vertaler Burton Nathan Raffel, die vooral actief was in de twintigste eeuw. Hij presenteerde in totaal vier mogelijke vertaalmethoden van poëzie (Raffel: 1988). Zijn verdeling is voornamelijk op het publiek gebaseerd waarvoor de vertaling bedoeld is. Hij was van mening dat er niet één universele beste manier is om poëzie te vertalen. Het is cruciaal voor wie de vertaling is, wat het publiek ervan verwacht en met welk doel het publiek de vertaling leest. Zo kan de ene manier ideaal lijken voor een bepaalde groep lezers, maar compleet onbruikbaar zijn voor een andere groep.

Net als bij de methoden die Dryden beschrijft, kunnen sommige methoden elkaar overlappen en is het soms lastig om te bepalen in welke categorie een vertaling valt.

Formele vertaling

Deze vertaling kan niet als een literaire vertaling worden beschouwd die geschikt is voor een algemeen publiek, maar alleen voor de wetenschappelijke gemeenschap, dat wil zeggen, bijvoorbeeld voor studenten of wetenschappers die in het onderwerp geïnteresseerd zijn. Het doel is dat juist de studenten en taalkundigen het gedicht kunnen bestuderen, en daarom probeert een dergelijke vertaling het origineel zo getrouw mogelijk weer te geven. Hierdoor blijven de filosofische, sociale en historische aspecten van het origineel bewaard. Een dergelijke vertaling kan daarom geschikt zijn om een gedicht vanuit historisch, antropologisch of semantisch oogpunt te analyseren.

Voorbeeld:**Origineel:**

Ik krijg kippenvel van je foto onder de gouden boom,
daarom stop ik hem in een lade in mijn hoofd.
De lamp waaronder ik van jou droom,
kreunt omdat zij dooft.

Vertaling:

Dostávám husí kůži z tvé fotky pod zlatým stromem,
proto jsem si ji dala do šuplíku ve své hlavě.
Lampa, pod kterou o tobě sním,
naříká, protože zhasíná.

In dit geval gaat het om een letterlijke vertaling. Daarom kan het rijm alleen toevallig voorkomen.

1. 2. 3. Interpretatieve vertaling

Bij deze methode probeert de vertaler zoveel mogelijk aspecten van het originele werk over te brengen op de lezer, maar probeert hij er ook voor te zorgen dat de vertaling literaire kwaliteiten heeft, wat haar onderscheidt van een formele vertaling. Het publiek bestaat in dit geval uit mensen die om verschillende redenen, zoals taal of politiek, geen toegang tot het origineel hebben. De vertaler is zich ervan bewust dat de vertaling en het origineel nooit voor de volle honderd procent identiek kunnen zijn, maar hij probeert er alles aan te doen om ze zo dicht mogelijk bij elkaar te laten komen.

Voorbeeld:**Vertaling:**

Tvá fotka pod zlatým stromem mě zebe,
proto teď šuplík v mé hlavě ochlazuje.

Lampa, pod níž myslím jen na tebe,
zhasíná, tak běduje.

In dit geval zijn er wel betekenisveranderingen, maar die zijn slechts minimaal. In dit geval kan de vertaling al worden gerijmd, maar het is zeer moeilijk.

Expansieve of vrije vertaling

Het publiek voor wie de op deze manier vertaalde gedichten bedoeld zijn, leest de gedichten niet omdat ze het origineel willen begrijpen, maar eerder voor hun plezier. Ze vinden het daarom niet erg als het gedicht een nieuwe vorm krijgt en als de betekenis wordt veranderd of uitgebreid. De vertaler probeert zich ook aan te passen aan de cultuur van de doeltaal.

Voorbeeld:

Vertaling:

Jsi mi teplem i mrazem
a pod lampu, pod nímž čekám,
očarována tvým obrazem,
se čím dál víc tmy lekám.

Hoewel een dergelijke vertaling aanzienlijk van het origineel afwijkt, is het nog steeds duidelijk dat het sommige aspecten van het origineel behoudt. Wat de rijmende vertaling betreft, deze methode is aanzienlijk gunstiger dan de interpretatieve vertaling.

Imitatieve vertaling

Net als in het geval van Dryden is Raffel (Raffel 1988: 157-186) van mening dat vertalingen die op deze manier tot stand komen niet echt vertalingen genoemd kunnen worden, maar nieuwe

werken die slechts losjes geïnspireerd zijn door het origineel. Deze methode is geschikt voor een publiek dat meer in het poëtische talent en werk van de vertaler in kwestie geïnteresseerd is, en voor wie het origineel volledig ondergeschikt is.

Voorbeeld:

Vertaling:

Tvou tvář jsem se naučila z paměti,
na další kousek tebe nedosáhnu,
to vím, přesto tě však vzápětí
v klávesách hledám na pianu.

Deze vertaling is slechts zeer losjes op het origineel geïnspireerd. Het centrale thema van het gedicht is tot op zekere hoogte bewaard gebleven, maar het is eerder een nieuw werk. Deze methode is het meest bruikbaar voor een rijmende vertaling.

1. 3. Competentie van een poëzievertaler

Waar een goede poëzievertaler volgens Raffel en Dryden aan moet voldoen, is hierboven al genoemd, maar de meest gedetailleerde beschrijving van deze eisen is door André Lefevere gegeven (Lefevere: 1975).

De eerste voorwaarde is dat de vertaler het originele gedicht grondig moet begrijpen als een geheel, als één coherente structuur. Het is daarom cruciaal dat de vertaler vermijdt zich te concentreren op één element van het gedicht, zodat andere elementen worden verwaarloosd, onderdrukt of zelfs verloren gaan. Een voorbeeld van zo'n eenzijdige vertaling zijn bijvoorbeeld vertalingen van gedichten die zich voornamelijk op het behoud van de metrum of rijm van het originele gedicht concentreren en de andere elementen van het gedicht aan dat ene gekozen element ondergeschikt maken. Het is ook belangrijk dat de vertaler zich niet alleen op het linguïstische aspect van het gedicht richt, maar ook op het culturele aspect, d.w.z. de plaats en tijd waarin het gedicht werd geschreven. De reden hiervoor is dat met al deze aspecten in de vertaling rekening moet worden gehouden, zoals gespecificeerd in de derde voorwaarde.

Daarom moet de vertaler niet alleen de brontaal uitstekend beheersen, maar ook de sociale, culturele en historische achtergrond.

De tweede voorwaarde is dat de vertaler in staat is om zowel de communicatieve waarde van het originele gedicht als de volledige betekenis ervan te begrijpen. De vertaler moet dan beide aspecten proberen over te brengen in de vertaalde versie van het gedicht. Het is echter ook essentieel dat opzettelijke vertekeningen en onnauwkeurigheden in het originele gedicht door de vertaler worden behouden. Vertalers hebben vaak de neiging om deze onnauwkeurigheden of vertekeningen te corrigeren, maar dit zal de mate van gelijkheid tussen het origineel en de vertaling verminderen.

De derde voorwaarde is het vermogen van de vertaler om culturele en structurele elementen in het gedicht te onderscheiden die geassocieerd worden met de tijd en plaats waarin het gedicht werd geschreven. Het is niet gewenst om ze blindelings te vertalen. De vertaler moet ze vervangen door equivalenten in de doelcultuur die zo dicht mogelijk bij het origineel liggen. Hoe radicaal deze veranderingen moeten zijn, hangt af van de nabijheid van de twee culturen. Voor het vertalen van een gedicht uit het Nederlands naar het Duits is bijvoorbeeld een aanzienlijk minder radicale aanpak nodig dan voor het vertalen van hetzelfde gedicht naar het Oezbeeks. De vertaler mag deze aanpak echter niet verwarren met imitatie of fixatie op één aspect van de vertaling en de daaropvolgende onderdrukking van andere aspecten, zoals beschreven in de eerste voorwaarde. De motivatie voor deze veranderingen moet altijd zijn om het gedicht toegankelijk voor het doelpubliek te maken.

De vierde voorwaarde is het vermogen van de vertaler om een vorm van het gedicht te kiezen die in de literatuur van de doeltaal overeenkomt met de positie van de vorm van het originele gedicht in de literatuur van de brontaal. Tegelijkertijd moet er echter voor worden gezorgd dat de gekozen vorm de vertaler niet dwingt de communicatieve waarde van het oorspronkelijke gedicht te vervormen of zelfs te vernietigen. Als de vertaler ziet dat een geschikte vorm niet bestaat in de literatuur van de doeltaal, kan hij een compleet nieuwe vorm creëren.

1. 3. 1. Veelvoorkomende fouten

Lefevere vult deze vier voorwaarden aan met een beschrijving van veelvoorkomende fouten die een goede poëzievertaler niet moet begaan. Hij verdeelt ze in vier categorieën.

Morfologische vertekeningen

Dit type vertekening treedt meestal op als het equivalent in de doeltaal archaisch is of als de betekenis ervan afgekapt is.

Voorbeeld

Origineel:

De bloemen in de kamer schitterden als sterren.

Vertaling:

Květiny ve světnici svítily jako hvězdy.

Terwijl in het originele vers het woord “kamer” neutraal is, lijkt het Tsjechische equivalent zeer archaisch.

Vertekening van betekenis en communicatieve waarde

Dit type vertekening, die tot een verkeerde interpretatie van de oorspronkelijke tekst leidt, wordt vaak veroorzaakt door het onzorgvuldige en overmatige gebruik van archaïsmen, perifrases of etymologismen.

Voorbeeld

Origineel:

De verleidelijke geur van sinaasappelsap

Vertaling:

Vábivá vůně moku z oranžového exotického ovoce

Om het sinaasappelsap te beschrijven, gebruikt de vertaling een perifrasis.

Syntactische vervorming

Dit probleem wordt vaak veroorzaakt doordat de vertaler een syntaxis gebruikt die voor de brontaal typisch is maar voor de doeltaal ongeschikt is.

Voorbeeld

Origineel:

Gisteren heb ik de vraag beantwoord die hij al zo lang stelt.

Vertaling:

Včera jsem na otázku odpověděla, kterou on už tak dlouho pokládal.

Zoals uit de vertaling blijkt, oogt het gebruik van syntaxis die typisch is voor de brontaal, vreemd in de doeltaal.

Vervorming van structuur

Dit verschijnsel treedt op wanneer de structuur van het oorspronkelijke gedicht wordt verstoord. Het kan bijvoorbeeld gaan om een verandering in het aantal strofen of een verandering in het aantal verzen in elke strofe.

Voorbeeld:**Origineel:**

Het gezang vanuit de toren
streelde zijn oren.

Hij maakte zich geen zorgen
over de gevechten van morgen.

Toen de hemel zich kromde
en toen het gezang verstomde,
verborg hij het in zijn klompen,
hoed en boeren lompen.

Vertaling:

Líbivé zpěvy z věží

ve svých uších střeží
a svárů zítřka se nebojí,
a když se skloní nebesa
a když srdce zpěvů neplesá,
schová si je ve svém kroji.

In plaats van twee strofen van vier verzen elk, komt er in de vertaling slechts één strofe van zes verzen voor. De structuur van het gedicht is daarom verstoord.

1. 4. Polysysteemtheorie en vertaalliteratuur

Deze theorie is ontwikkeld door de Israëliische professor Itamar Even-Zohar van de Universiteit van Tel-Aviv (Even-Zohar 1990: 9-94).

De fundamenteën van deze theorie zijn afgeleid van het Russische formalisme en het Tsjechische structuralisme. Kenmerkend is dat deze theorie het literaire werk in een zeer brede context probeert te begrijpen en zich daarom niet rechtstreeks op het literaire werk richt, maar op de relaties tussen de elementen van het literaire proces en het proces van literaire communicatie. Deze elementen maken deel uit van een polysysteem, d.w.z. een verzameling systemen, waarvan de afzonderlijke elementen (systemen) worden onderzocht door hun relatie tot andere systemen en ook hiërarchisch worden ingedeeld binnen het polysysteem op basis van deze onderlinge relaties. De systemen zijn op cultureel en historisch bepaalde normen en conventies gebaseerd. Evenzo wordt hun hiërarchie bepaald door de dominante normen en modellen die in een bepaalde omgeving worden geaccepteerd, wat in dit geval de cultuur van een bepaalde literatuur is. In de context van vertaalde literatuur worden de bron- en doelcultuur en de bron- en doelliteratuur als een systeem gezien.

Systemen binnen een polysysteem kunnen verder worden onderverdeeld in canonieke en niet-canonieke systemen. In de context van literatuur zijn dit canonieke en niet-canonieke normen en canonieke en niet-canonieke literatuur. Canonieke literatuur verwijst naar teksten die lange tijd algemeen geaccepteerd zijn door dominante culturele agenten en deel van het culturele en historische erfgoed van een gegeven groep uitmaken. Niet-canonieke literatuur bestaat uit teksten die door deze dominante culturele agenten worden afgewezen en als van lage kwaliteit

worden beschouwd. Een ander kenmerk van niet-canonieke literatuur is dat het niet tijdloos is. Integendeel, ze valt heel vaak in de vergetelheid binnen een gegeven cultuur. Welke teksten als canoniek worden beschouwd en welke niet, hangt echter af van de tijd waarin ze werden gepubliceerd en het culturele klimaat in die tijd. Zo kan een niet-canonieke tekst canoniek worden. Een voorbeeld hiervan is *Máj* van Karel Hynek Mácha, dat voor het eerst in 1836 werd gepubliceerd, dat nog altijd als een parel van de Tsjechische literatuur wordt beschouwd, hoewel het ten tijde van publicatie negatief werd ontvangen. Gecanoniseerde literatuur vormt dan het centrum van de literatuur van de gegeven groep, terwijl niet-gecanoniseerde literatuur als perifeer wordt beschouwd.

De belangrijkste actoren in literaire communicatie zijn literaire instellingen en de markt (Even-Zohar: 1990). Literaire communicatie bestaat uit verschillende actoren die onderling afhankelijk zijn, maar even belangrijk, zodat geen enkele factor hiërarchisch superieur is aan de andere en niet geïsoleerd kan functioneren. In de praktijk kan het er als volgt uitzien: Een consument consumeert een product (in dit geval tekst) dat door een producent geproduceerd is. De voorwaarde voor de productie is echter het bestaan van een gemeenschappelijk repertoire, waarvan de toepasbaarheid door de instelling wordt bepaald. Ook is er een markt nodig waarop het product kan worden verhandeld.

Het repertoire is het meest problematische concept binnen de hele theorie, omdat het volgens veel critici onmogelijk is om te bepalen wat eronder valt. Even-Zohar vat het begrip op als de verzameling regels en materialen die de productie en consumptie van een product bepalen. Meer specifiek verwijst het naar de culturele aspecten die de producent beschikt en actief gebruikt om het product te produceren. De consument daarentegen gebruikt ze passief om het product of de boodschap die het product vertegenwoordigt te begrijpen.

Het feit dat het repertoire niet statisch is en evolueert, is het gevolg van de primaire en secundaire modellen die het repertoire bevat. Daaruit ontstaan secundaire en primaire producten, in dit geval teksten. De secundaire producten voldoen aan de gevestigde normen van het repertoire, zijn daarom conservatief, voorspelbaar en introduceren geen nieuwe elementen in het repertoire. De primaire producten daarentegen wijken op een bepaalde manier af van de gevestigde normen van het repertoire en verstoren het. Dit type product heeft het vermogen om nieuwe elementen in het repertoire te introduceren. De categorie van secundaire producten is echter open en flexibel, zodat een primair product na verloop van tijd een secundair product kan worden. Dit betekent echter niet noodzakelijk dat het deel gaat uitmaken van de gecanoniseerde literatuur. In bepaalde gevallen kunnen secundaire producten die oorspronkelijk

als primair werden beschouwd, dat wil zeggen in de categorie van niet-gecanoniseerde literatuur blijven. Gecanoniseerde literatuur is daarom niet noodzakelijk synoniem met secundaire literatuur.

Het begrip repertoire werd verder ontwikkeld en aangepast door de Nederlandse literatuurhistorica Els Andringa (Andringa: 2006). Zij vat repertoire op als een soort mentale uitrusting die nodig is om een bepaald literair systeem te begrijpen. Maar repertoire is, net als cultuur, niet iets permanents of onveranderlijks en verandert onder verschillende invloeden. Het repertoire wordt gedeeld door een bepaalde instelling of groep mensen die invloed hebben op de manier waarop teksten, en daarom ook vertaalde literatuur, in een bepaalde omgeving worden behandeld. Deze instellingen of groepen mensen zijn bijvoorbeeld lezers, uitgevers of recensenten. Andringa verdeelt het repertoire verder in drie componenten die nodig zijn voor deze instellingen of personen om met elkaar te kunnen communiceren binnen het literaire proces:

De eerste component

De eerste voorwaarde voor literaire communicatie is de kennis van literaire werken die, binnen een gegeven literaire omgeving, een soort model vormen van hoe literaire productie en receptie eruit zouden moeten zien. De kwaliteit van alle andere werken wordt dan op basis van deze werken beoordeeld. Zo kan het bijvoorbeeld de literaire canon van een bepaalde natie zijn, eventueel in combinatie met de klassieke tijdloze werken van de wereldliteratuur die ook door die natie als fundamentele literaire werken worden geaccepteerd.

De tweede component

De tweede component zijn de conventies en strategieën die de deelnemers van het literaire proces volgen. Deelnemers weten bijvoorbeeld of en hoe censuur in een gegeven omgeving werkt en kunnen zich aan deze realiteit aanpassen. Als gevolg hiervan kan een uitgeverij bijvoorbeeld aan het begin van het proces vaststellen dat een bepaald boek niet vertaald kan worden omdat het niet door de censuur zou komen.

De derde component

De derde component is het systeem van normen en waarden die aanwezig is in een gegeven omgeving en die de selectie en receptie van een bepaald literair werk beïnvloedt. Terwijl een bepaalde tekst in de ene cultuur taboe kan zijn, kan het in een andere cultuur een gematigd literair werk zijn dat niemand stoort.

1. 4. 1. De positie van de vertaalliteratuur binnen het polysysteem

Even-Zohar heeft consequent kritiek geleverd op het feit dat vertaalliteratuur vaak ten onrechte wordt verwaarloosd en gemarginaliseerd in de studie van de historische ontwikkeling van literatuur, en dat onderzoek naar de positie ervan binnen de originele literatuur van een bepaalde natie of cultuur wordt beschouwd als een marginale kwestie in wetenschappelijke kringen. Binnen de polysysteemtheorie wordt vertaalliteratuur echter beschouwd als een integraal en relevant onderdeel van het polysysteem. Een van de hoofddoelen van deze theorie is juist om te onderzoeken onder welke omstandigheden en op welke manier de brontekst interfereert met de doeltaalliteratuur en of en onder welke omstandigheden er overdracht tussen deze literaturen plaatsvindt.

Net als de originele literatuur kan vertaalliteratuur een centrale of een perifere positie innemen, waarbij de laatste vaker voorkomt. In dat geval voldoet de tekst aan de normen die worden gesteld door de dominante culturele agenten in die cultuur en de literatuur van die cultuur, waaraan de tekst niets nieuws bijdraagt. Vertaalliteratuur krijgt een centrale positie als ze in het centrum van het polysysteem staat en er nieuwe repertoires aan bijdraagt, waaronder nieuwe innovatieve kenmerken die de tekst met zich meebrengt, zoals nieuwe poëtische taal, technieken of een nieuw type compositie. Vertaalliteratuur heeft echter maar beperkte mogelijkheden om door te dringen tot het centrum van het polysysteem. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren als, omwille van dynamische processen binnen het polysysteem, een bepaalde literatuur zich in een crisis bevindt en er een algemene behoefte is om oude modellen door nieuwe te vervangen. In dit geval heeft de vertaalliteratuur de kans om deze nieuwe modellen te introduceren. Dergelijke crises duren echter meestal niet lang. Een andere kans ontstaat in de context van literatuur die relatief jong en zwak is, en waarvan de normen en modellen nog zeer wankel zijn of nog niet volledig zijn vastgesteld.

1. 4. 2. Interferentie tussen literaturen vanuit het perspectief van de polysysteemtheorie

Interferentie tussen literaturen treedt op wanneer de bronliteratuur de doelliteratuur beïnvloedt door deze te verrijken met nieuwe elementen, vooral binnen het repertoire maar ook in andere delen van het systeem. Interferentie kan worden onderverdeeld in bilateraal, wat betekent dat de twee literaturen elkaar beïnvloeden, en unilateraal, wat optreedt als de invloed tussen de twee eenzijdig is. De eerste komt vooral voor bij grote literaturen met een groot historisch prestige,

zoals de Engelse, Russische of Franse literatuur. Eenzijdige interferentie is typisch voor het geval waarin een van de grote literaturen aan de ene kant verschijnt en de literatuur van een kleinere natie aan de andere kant. Er zijn echter een aantal voorwaarden waaronder interferentie kan plaatsvinden.

Interferentie tussen literaturen bestaat altijd

Hoewel een bepaalde literatuur en de bijbehorende cultuur volledig geïsoleerd lijken te zijn, is het waarschijnlijker dat er geen bewijs is voor de interferentie met andere literatuur dan dat er geen interferentie is. Dit is immers een primaire manier om de eigen cultuur te verrijken.

Interferentie is meestal eenzijdig

De meeste gevallen van interferentie worden gekenmerkt door het feit dat, terwijl de ene literatuur de andere beïnvloedt, de invloed in de tegenovergestelde richting te verwaarlozen of geheel afwezig is.

Literaire interferentie betekent niet noodzakelijkerwijs dat er op andere niveaus interferentie tussen gemeenschappen optreedt

Het is mogelijk dat literaire interferentie tussen gemeenschappen die verder geografisch en cultureel van elkaar verwijderd zijn, de enige interferentie blijft die tussen gemeenschappen optreedt. Als er daarentegen literaire interferentie optreedt tussen gemeenschappen die geografisch en cultureel dicht bij elkaar liggen, is het zeer onwaarschijnlijk dat er geen interferentie optreedt op andere niveaus dan het literaire.

Interferentie zal altijd vroeg of laat optreden, tenzij er ongunstige omstandigheden zijn

Hoewel de contacten tussen de literaturen automatisch tot interferentie leiden, mogen er geen ongunstige omstandigheden optreden die dit proces verhinderen. Ongunstige omstandigheden kunnen bijvoorbeeld chauvinistische of nationalistische tendensen zijn die elke invloed van buitenlandse literatuur als ongewenst beschouwen. Dit gebeurde bijvoorbeeld aan het eind van de negentiende eeuw in Frankrijk, toen vooraanstaande Franse schrijvers als Zola en Daudet zich uitspraken tegen elke interferentie omdat die volgens hen een bedreiging kon vormen voor de Franse literaire en culturele identiteit en integriteit. Een andere mogelijkheid van ongunstige omstandigheden zou bijvoorbeeld kunnen zijn wanneer culturen zich vermengen alleen op niet-literaire cultuurniveaus, bijvoorbeeld door toerisme. Wanneer bijvoorbeeld Tsjechen vaak op vakantie gaan naar Kroatië, souvenirs meenemen en in sommige gevallen wat Kroatische

invloeden in hun cultuur brengen, zoals de Kroatische keuken, betekent dit niet dat dit tot literaire interferentie leidt.

Bronliteratuur wordt op basis van prestige gekozen

Bronliteratuur wordt vaak gekozen omdat het in de broncultuur, en mogelijk ook in andere culturen, als prestigieus wordt beschouwd. Daarom wordt deze door de doelliteratuur gekozen als een model om na te volgen. Een voorbeeld hiervan is de periode van het classicisme, toen eerst het gebied van het huidige Italië en daarna andere gebieden de antieke literatuur als model gebruikten.

Bronliteratuur wordt op basis van dominantie gekozen

Dominante literatuur is niet noodzakelijk synoniem met prestigieus, maar vaak wel. Het kan zijn dominante positie ook op onnatuurlijke of gewelddadige wijze verwerven. Voorbeelden hiervan zijn de invloed van Franse of Britse literatuur op de literatuur van de koloniën van deze rijken, of de invloed van Russische literatuur op de literatuur van de landen die na de oorlog onder de invloed van de Sovjet-Unie kwamen.

Interferentie treedt op wanneer het doelsysteem met elementen moet worden verrijkt die erin ontbreken

Als de normen van een gegeven systeem onbevredigend zijn voor een nieuwe generatie en als die generatie vindt dat het verrijkt moet worden, is de kans groot dat er interferentie optreedt.

Interferentie treedt eerst in één deel van de doelliteratuur op, van waaruit het zich verder verspreidt

Nieuwe elementen uit de bronliteratuur dringen aanvankelijk slechts in één deel van het systeem door, meestal in de periferie, terwijl ze geen invloed op andere delen van het systeem hebben. Vervolgens kunnen deze elementen echter dieper in het systeem doordringen en zelfs het centrum van het systeem bereiken.

Een geschikt repertoire hoeft niet dezelfde functies te hebben als in de bronliteratuur

Als het repertoire van de bronliteratuur in de doelliteratuur doordringt, moet het zich aanpassen aan het nieuwe systeem en de hiërarchie die het volgt. Als het repertoire in de bronliteratuur bijvoorbeeld een perifere positie innam, betekent dit niet dat het die positie nu ook zal innemen. Het kan gemakkelijk gebeuren dat het een centrale positie inneemt in de doelliteratuur.

Het geschikte repertoire is vaak vereenvoudigd en gereguleerd

Het geschikte repertoire wordt in de doelliteratuur vaak vereenvoudigd en gereguleerd. Dit leidt ertoe dat terwijl het in de oorspronkelijke cultuur meerdere doelen had, het er in de doelliteratuur wellicht maar één heeft. De omgekeerde situatie is niet onmogelijk, maar komt niet vaak voor.

2. Theoretisch deel 2

Het tweede deel is gewijd aan aspecten die typerend zijn voor de poëzie van Lévi Weemoedt, namelijk rijmen en realia. In samenhang met de vertaling van realia zal de scriptie ook ingaan op de twee fundamentele methoden om realia te vertalen, namelijk domesticatie en exotisatie.

2. 5. Rijmen

De oudste bewaarde rijmpoëzie is de Chinese dichtbundel Het Boek der Liederen (Z. n. z. d.). Daarna verscheen rijm vrij sporadisch en begon het regelmatig te worden gebruikt in joodse liturgische gezangen die Piyyut werden genoemd (Lieber: 2021). Rijm heeft zowel esthetische als akoestische functies en dient ook om een bepaald lied of gedicht gemakkelijker te onthouden door de voorspelbaarheid ervan. Rijm kan worden onderverdeeld op basis van vorm en plaatsing in het vers (Z. n. z. d.):

2. 5. 1. Indeling van rijmen op basis van vorm

Volrijm

Zowel beklemtoonde als onbeklemtoonde klinkers zijn gelijk.

Voorbeeld:

Sterren sturen **stromen**

Van onuitblusbare **dromen**.

Halfrijm

Halfrijm kan verder worden onderverdeeld in:

Alliteratie

De medeklinkers aan het begin van meerdere woorden op een rij zijn gelijk.

Voorbeeld:

Zondigende zielen zongen in de **zeeën** van **zonde**.

Assonantie

De beklemtoonde klinkers in het midden van de woorden zijn gelijk.

Voorbeeld:

Die hatelijke, sarcastische **stoep**
slaat mensen voor de **kroeg**.

Rijk rijm

De woorden zijn volledig identiek en zijn daarom meestal homoniemen.

Voorbeeld:

Zie je die boze **pad**?
Hij bezet het hele **pad**.

Mannelijk rijm

Na de beklemtoonde rijmende lettergreep komen geen andere lettergrepen voor.

Voorbeeld:

Die ogen roepen **sloop**
van zijn laatste **hoop**.

Vrouwelijk rijm

Na de beklemtoonde rijmende lettergreep komen één of meer andere lettergrepen voor.

Voorbeeld:

Wanneer tranen van de muren **druipen**,
moeten de wolken **kruipen**.

2. 5. 2. Indeling van rijmen op basis van hun plaats in het vers

Voorrijm

Het rijm komt voor aan het begin van de verzen.

Voorbeeld:

Samen zoeken ze naar betekenis van
namen die hun hart binnensluipen.

Binnenrijm

Het rijm komt in een enkel vers voor.

Voorbeeld:

De **paarden** in de wei **staarden** naar de paardenbloem.

Middenrijm

De woorden rijmen in twee of meer verschillende verzen.

Voorbeeld:

Als **dromen** opeens beginnen te **liegen**,
moeten de verraden **bomen** tranen **wiegen**.

Eindrijm

Het rijm komt voor aan het einde van de verzen. Het is momenteel de meest voorkomende rijmsoort.

Voorbeeld:

In de schaduwtoeren van **klaarheid**
sluimert de **waarheid**.
Er is maar één kus **nodig**,

de tweede is **overbodig**.

2. 5. 3. Indeling van rijmen op basis van hun schema

Rijmen kan ook op basis van het rijmschema worden onderverdeeld, dat wil zeggen de volgorde van rijmwoorden binnen een strofe. De meest voorkomende rijmschema's zijn:

Gepaard rijm

Dit rijmschema wordt gekenmerkt door de AABB-volgorde.

Voorbeeld:

De duisternis dwaalt in de **vergetelheid**
op zoek naar een kans een **gelegenheid**
om de vleugels van vogels te **vangen**
op weg naar de **zonnezangen**.

Gekruist rijm

Dit rijmschema wordt gekenmerkt door de ABAB-volgorde.

Voorbeeld:

Verraden bladeren - verwelkende schaduwen van de **zomer** -
dansen naakt op de twee **bospaden**.
Van ver komt een jas en daarin een man - een **laatkomer** -
gretig om door de dansers te **waden**.

Omarmend rijm

Dit rijmschema wordt gekenmerkt door de ABBA-volgorde.

Voorbeeld:

Je wortels zijn **adellijk**
maar toch is je bloed **rood**.
Struiken zijn in **nood**
en je vindt ze **walgelijk**.

Gebroken rijm

Dit rijmschema wordt gekenmerkt door de ABCB-volgorde.

Voorbeeld:

De bruiloft spot met de **begrafenis**,

kietelt haar en trekt aan haar haar.

Het plezier van **verdoemenis**

voelt de Zwarte Dame in haar botten.

Verspringend rijm

Dit rijmschema wordt gekenmerkt door de ABCABC-volgorde.

Voorbeeld:

Zwart-wit foto's zonder **herinneringen**,

van angst schreeuwende **tapijten**,

huilende boeken zonder **betekenis**,

goudhongerige **beoordelingen**,

door onze naald verminkte **habijten**,

muren met onze lelijke **erfenis**.

Slagrijm

Dit rijmschema wordt gekenmerkt door de AAAA-volgorde.

Voorbeeld:

Plotseling viel zijn **kraal**

op de vloer van de **balzaal**,

twintig maal, dertig **maal**

hoor ik hetzelfde **verhaal**.

2. 6. Realia

2. 6. 1. Soorten realia

Realia zijn unieke elementen van een cultuur die vertaling van andere culturen onderscheiden. Ze vertalen is zeer moeilijk omdat het gemakkelijk de broncultuur kan vertekenen. Nederlandse realia spelen een belangrijke rol in deze gedichtenbundel. Bij het vertalen kan men verschillende soorten realia tegenkomen (Denti: 2012):

Geografische realia

- a) Realia met betrekking tot fysische geografie (fjord, tsunami)
- b) Realia met betrekking tot geografische objecten die verband met menselijke activiteit houden (gracht, polder)
- c) Realia met betrekking tot endemische soorten (duingentiaanblauwtje, dodo)

Etnografische realia

- a) realia met betrekking tot het dagelijks leven (pizza, ravioli, tortellini, hygge, dirndl, fish and chips)
- b) realia met betrekking tot werk (Mossad, bolas)
- c) realia met betrekking tot kunst en cultuur (Sinterklaas, pálení čarodějnic, bat mitswa, Befana, Rosj Hasjana, Trooping the Colour, lira korbowa, verbuňk)
- d) realia met betrekking tot etnische karakterisering (hantec, východniar).
- e) realia met betrekking tot maten en geld (mijlen, złoty).

Soms is het echter moeilijk om te bepalen in welke categorie een bepaald concept valt. Bijvoorbeeld, typische kledingstukken van een bepaalde cultuur kunnen worden gedefinieerd als realia met betrekking tot het dagelijks leven, maar ook als realia met betrekking tot kunst en cultuur.

Realia met betrekking tot politiek en maatschappij

- a) realia met betrekking tot administratieve indeling (provincie, kraj, powiat, guangzhou)
- b) realia met betrekking tot instellingen en functies (VB, Staatsdoema, Sejm, Speaker (van het Lagerhuis), Chief Mouser to the Cabinet Office)

c) realia met betrekking tot het politieke en sociale leven (kshatriya's, shudra's, Asjkenazim, Bolsjewieken, Mensjewieken, Praagse Lente).

d) realia met betrekking tot het leger (huzaar, katjoesja, řemdih, triarius)

Ook hier kunnen de categorieën elkaar overlappen.

2. 6. 2. Vertaling van realia

Er zijn verschillende manieren om de realia te vertalen (Tkatsjuk: 2017):

Adaptatie

Adaptatie treedt op wanneer de vertaler besluit dat de boodschap in de brontaal niet gebruikelijk is in de doelcultuur. Dit is bijvoorbeeld het geval bij geografische namen, maten of titels. Een voorbeeld hiervan is het gebruik van kilometers in plaats van Amerikaanse mijlen.

Lenen

Van lenen (en leenwoorden) is sprake wanneer een woord in zijn oorspronkelijke vorm uit een vreemde taal wordt overgenomen. Een voorbeeld is het woord *pizza*.

Kalk

Een kalk is een letterlijke vertaling van het gegeven woord, die de morfologische en fonetische regels van de doeltaal overneemt. Een voorbeeld hiervan is het woord *Smrtijed*, dat een kalk is van het originele Engelse begrip *Death Eater* uit de Harry Potter boeken.

Compensatie

Het doel van compensatie is het minimaliseren van semantische en stilistische schade die door de vertaling ontstaat. Het wordt vooral gebruikt wanneer een dialect, toespeling of ironie in het origineel voorkomt. Een voorbeeld hiervan is het gebruik van het Hantec² in het originele Amerikaanse kinderprogramma over de pinguïns van Madagaskar.

Expansie

Expansie treedt op wanneer wat in het origineel alleen maar geïmpliceerd wordt, expliciet in de vertaling wordt vermeld. In sommige gevallen kan expansie ertoe leiden dat de oorspronkelijke

---

² Hantec is een dialect van het Tsjechisch met een lage sociale status dat in de stad Brno en zijn omgeving wordt gebruikt. De woordenschat is afgeleid van het Hanna-dialect en het Duits dat door de Duitstalige inwoners van Brno werd gesproken. Het dialect is echter ook beïnvloed door het Romani en het Jiddisch.

uitdrukking wordt vervangen door een uitleg of beschrijving van de vorm of functie ervan. Een voorbeeld hiervan is wanneer een vertaler die uit het Engels vertaalt, in plaats van de Revolutionaire Oorlog, het begrip vooraf laat gaan door het woord *Amerikaans* om niet-Amerikaanse lezers duidelijk te maken naar welke oorlog wordt verwezen.

Compressie

Dit is het tegenovergestelde van expansie.

Equivalentie

Equivalentie betekent dat de vertaler een bepaalde uitdrukking vervangt door een uitdrukking die in de doeltaal gevestigd en algemeen bekend is. Het is een beschrijving van dezelfde situatie met andere structurele en stilistische methoden. Een voorbeeld is het vertalen van de zin “voor mij is het allemaal Chinees” als “je to pro mě španělská vesnice”. Een ander voorbeeld is de vertaling van de zin “je tu zima jako na Sibíři” als “het is steenkoud”. Nog een ander voorbeeld is de vertaling van de Engelse uitdrukking “not my cup of tea” als “není to můj šálek kávy”.

Modulatie

Modulatie betekent dat de vertaler gedwongen wordt om een andere uitdrukking te gebruiken dan in het origineel om de oorspronkelijke boodschap te behouden. Een voorbeeld hiervan is het vertalen van verdiepingen, of beter gezegd hun volgorde. Wat in de ene cultuur als de eerste verdieping wordt gezien, wordt in een andere cultuur als de tweede verdieping gezien.

Generalisatie

Generalisatie treedt op wanneer een vertaler een bepaalde uitdrukking vertaalt met een begrip die breder is dan in het origineel. Een voorbeeld hiervan zijn de verschillende Nederlandse soorten schepen, die in het Tsjechisch gewoon als *lod'* worden vertaald omdat Tsjechen om historische en geografische redenen geen gedetailleerd onderscheid tussen schepen maken.

Particularisatie

Dit is het tegenovergestelde van generalisatie.

Letterlijke vertaling

Er is sprake van een letterlijke vertaling wanneer een vertaler een uitdrukking blindelings vertaalt naar de doeltaal zonder te overwegen of de uitdrukking in de doeltaal geschikt is. Een voorbeeld hiervan is de vertaling van het Nederlandse begrip *rood haar* als *červené vlasy*, hoewel de vertaling eerder als *zrzavé vlasy* zou moeten luiden.

Transpositie

Transpositie is het veranderen van de grammaticale categorie of woordsoort van een bepaalde uitdrukking zonder de betekenis te veranderen. Een voorbeeld is de vertaling van de Nederlandse uitdrukking *niet binnen gaan* als *zákaz vstupu*.

Substitutie

Substitutie treedt op wanneer de realia van de broncultuur worden vervangen door de realia van de doelcultuur. Een voorbeeld hiervan is de vertaling van *Sinterklaas* als *Mikuláš*.

Approximatieve vertaling

Het doel is om bij de lezer van de bron- en doelttekst dezelfde reactie op te wekken. Een voorbeeld hiervan is de vertaling van de Tsjechische uitdrukking *svaták* als *een week vrij voor de eindexamens*.

2. 7. Domesticatie en exotisatie

Benaderingen van het vertalen van realia kunnen over het algemeen in twee verschillende stromingen worden verdeeld die tegengesteld zijn, namelijk domesticatie en exotisatie. Het verschil ligt in hun benadering van het behouden of juist niet behouden van de cultuur van de brontaal binnen de vertaalde tekst. Hoewel cultuur en taal twee verschillende concepten zijn, vooral in het geval van vertaling, overlappen ze elkaar grotendeels, is er een grote onderlinge afhankelijkheid en zijn ze zeer nauw met elkaar verbonden. Vertalen vindt niet alleen plaats op taalkundig niveau, maar ook op cultureel niveau. De vertaling van culturele factoren die in de brontekst voorkomen, wordt sterk bemoeilijkt wanneer de twee culturen zeer ver van elkaar liggen. Een vertaling uit het Nederlands naar het Chinees zal in dit opzicht bijvoorbeeld veel problematischer zijn dan een vertaling uit het Zweeds naar het Noors, omdat de culturen van de twee talen zeer dicht bij elkaar liggen.

Domesticatie is een strategie die in de eerste plaats gericht is op de cultuur van de doeltaal, die de cultuur van de brontaal in de vertaling vervangt. Exotisatie daarentegen legt de nadruk op het behoud van de cultuur van de brontaal in de vertaalde tekst en op de overdracht ervan aan de lezers van de vertaalde tekst (Hu 2018: 374-377). Beide strategieën kunnen tegelijkertijd worden gebruikt in dezelfde tekst en de keuze van de strategie kan daarom afhangen van specifieke gevallen. Daarom is het niet noodzakelijk om strikt slechts één van de strategieën te gebruiken. Het debat over het gebruik van deze strategieën is al ongeveer tweehonderd jaar aan

de gang. Het is begonnen met Friedrich Schleiermacher, die stelde dat de vertaler moet kiezen of hij de auteur dichterbij het publiek wil brengen (exotisatie) of dat hij het publiek dichterbij de auteur wil brengen (domesticatie), (Schleiermacher 2024: 47)³. De meningen over welke van deze strategieën de juiste is, lopen uiteen en zijn vaak subjectief. Deze focus op het doel dat de vertaler met de vertaling wil bereiken, is ook het centrale punt van de beroemde Skopostheorie, die in de jaren zeventig in Duitsland werd ontwikkeld (Du 2012: 2189-2193).

Deze strategieën zijn nauw verbonden met twee soorten equivalentie, dat wil zeggen de geschiktheid, nauwkeurigheid van een bepaalde vertaling en de mate van gelijkheid tussen de brontekst en de vertaling. Formele equivalentie is nauw met exotisatie verwant en is tot op zekere hoogte vergelijkbaar met letterlijke vertaling. Het benadrukt de boodschap van de brontekst zelf en zijn lexicale, grammaticale en structurele vorm. Functionele equivalentie daarentegen, die met domesticatie in verband wordt gebracht, verwerpt letterlijke vertaling en onderstreept in plaats daarvan het equivalente effect. Het probeert daarom te zorgen dat het effect op de lezer van de brontekst en de vertaling zo vergelijkbaar mogelijk is. De lezer moet de vertaalde tekst zo begrijpen dat hij deze op dezelfde manier kan waarderen en ervaren als de lezer van het origineel.

2. 7. 1. Domesticatie

Deze strategie legt de nadruk op duidelijkheid en begrijpbaarheid. Het doel is om het communicatieve aspect van de taal te behouden en te proberen om vreemdheden die door de lezer zouden kunnen worden opgemerkt en als afleiding zouden kunnen worden beschouwd, te minimaliseren of volledig te elimineren. In dit geval handelt de vertaler altijd ten voordele van de lezer, omdat hij de auteur en zijn tekst dichterbij de lezer wil brengen door de tekst te normaliseren zodat hij bij de cultuur van de lezer past. Zo worden de vreemde aspecten vervangen door inheemse equivalenten die de lezer niet afleiden en hoeft de lezer niet te beseffen dat het om een vertaling gaat. Dit wordt covert vertaling genoemd. Het tegenovergestelde is overt vertaling, waarbij de lezer weet dat het om een vertaling gaat.

Deze strategie werd bijvoorbeeld door de Amerikaanse taalkundige Eugene Nida (Nida 1993: 121) verdedigd, die een getrouwe vertaling niet als een vertaling beschouwde die de culturele aspecten van de broncultuur behoudt, maar als een vertaling die bij de lezer een gelijkwaardige

---

³ Zijn tekst "Ueber die verschiedenen Methoden des Uebersetzens" komt uit een lezing die hij voor de Koninklijke Academie der Wetenschappen in 1813 in Berlijn hield.

reactie oproept als de tekst bij een spreker van de brontaal zou oproepen. Domesticatie leidt volgens hem ook tot een beter begrip van de tekst in kwestie en voorkomt mogelijke verwarring. Bijvoorbeeld, de Tsjechische uitdrukking “je to pro mě španělská vesnice” kan beter vertaald worden als “voor mij is het helemaal Grieks”, omdat dit bij de lezers van de vertaling en het origineel een gelijkwaardige reactie geeft. Ook zou de zin “mám husí kůži” vertaald kunnen worden als “ik heb kippenvel” in plaats van “ik heb ganzenvel”. Nida is uitgegaan van zijn eigen ervaring met het vertalen van de Bijbel, waarin hij precies deze strategie toepaste. Hij wilde bereiken dat de lezer de verwijzingen en leringen die in de Bijbel stonden, begreep, en daarom vertaalde hij op een zodanige manier dat elk misverstand of elke verwarring werd voorkomen. Maarten Luther zelf koos voor een vergelijkbare aanpak in zijn vertaling van de Bijbel in de volkstaal (De Jong: 2018).

De Chinese geleerde Guo Jianzhong denkt er hetzelfde over en stelt dat het ongepast en zelfs gevaarlijk is om te proberen kunstmatig een systeem van broncultuur aan de doelcultuur op te leggen, net zoals het volledig ongepast is om de taalkundige regels van de brontaal bij het vertalen over te nemen. Bovendien is domesticatie volgens hem absoluut noodzakelijk om culturele conflicten te vermijden. Dit kan bijvoorbeeld goed worden geïllustreerd aan de hand van dieren, die in verschillende culturen verschillende (soms volledig antonieme) symbolieken hebben. Terwijl de hond in Europa bijvoorbeeld algemeen als een symbool van loyaliteit wordt beschouwd, beschouwt de islamitische cultuur de hond als een onrein wezen dat zelfs verboden is om als huisdier te houden. In Tsjechië daarentegen wordt de koe als een symbool van domheid beschouwd en wordt haar naam als scheldwoord gebruikt maar in sommige culturen, onder invloed van religie, wordt ze als heilig beschouwd.

Niet iedereen is echter voorstander van deze strategie. Velen benadrukken de negatieve aspecten ervan en vragen zich af of het echt positief is dat een vertaling de lezer de indruk geeft dat het om een originele tekst gaat terwijl dat niet zo is. Bovendien resulteert het gebruik van domesticatie vaak in een tekst die eerder een gedomesticeerde hervertelling van de originele tekst is dan een vertaling. Bovendien ontnemt het de lezer een inzicht in een vreemde cultuur die hem had kunnen verrijken. De eerdergenoemde vertaling van de Bijbel, waarbij deze methode werd gebruikt, is niet aan kritiek ontkomen. Volgens critici leidt domesticatie tot een inadequate en misleidende vertaling. Peter Newmark, een Engelse vertaalwetenschapper van Tsjechische afkomst, bekritiseerde Nida's vertaling omwille van het feit dat door zijn vertaalaanpak de lezers van de vertaling beroofd werden van vele Bijbelse metaforen die ze volgens Nida niet zouden begrijpen. De meest radicale tegenstander van domesticatie is

waarschijnlijk de Amerikaanse vertaalwetenschapper Lawrence Venuti, die domesticatie zelfs als een daad van geweld tegen de broncultuur beschouwt. Domesticatie leidt onvermijdelijk tot de reductie en misvorming van de vreemde tekst door de culturele waarden van de doeltaalcultuur.

2. 7. 2. Exotisatie

Deze strategie is gebaseerd op de opvatting dat vertalen een activiteit is die interculturele communicatie bemiddelt om communicatie en contact tussen culturen van verschillende volkeren mogelijk te maken. Culturele en linguïstische elementen met betrekking tot de brontaal zijn essentieel voor de boodschap die de tekst overbrengt. Het feit dat lezers aspecten van de vreemde cultuur in de tekst ervaren en herkennen, wordt in deze strategie niet alleen als een positief, maar zelfs als een noodzakelijk fenomeen beschouwd. Wanneer een vertaling de lezer met een vreemde cultuur in contact brengt, opent dit automatisch de mogelijkheid om de doelcultuur en de doeltaal met nieuwe elementen te verrijken. Dit is een volkomen natuurlijk proces dat voortdurend plaatsvindt. Om een voorbeeld te geven: zelfs de Tsjechische filoloog Václav Flajšhans (Wenzel Fleischhans) stelde aan het einde van de negentiende eeuw dat de meeste Tsjechische spreekwoorden niet uit de Tsjechische taal afkomstig zijn en geen Slavische oorsprong hebben, zoals de patriottische propaganda van die tijd beweerde, maar uit andere talen van West-Europa zijn overgenomen. Zo weerspiegelen ze niet alleen het beeld van het Tsjechisch, maar van de Europese taal – en cultuurruimte.

Deze strategie werd ook gesteund door de eerdergenoemde Duitse theoloog, filosoof en pedagoog Friedrich Schleiermacher (Schleiermacher 2024: 46-47). Volgens hem zorgt deze strategie ervoor dat de identiteit van de brontekst niet verloren gaat of wordt onderdrukt. Bovendien moet de vertaling duidelijk maken dat het om een vertaling gaat en moet de lezer het vreemde van de tekst in kwestie ervaren. Een andere voorstander van exotisatie is ook de eerdergenoemde Lawrence Venuti, die gelooft dat het resultaat van een vertaling door middel van exotisatie een tekst moet zijn die de lezer niet met de oorspronkelijke tekst zal verwarren, maar ook niet zal geloven dat het een tekst is die oorspronkelijk in zijn eigen taal is geschreven. Bovendien beschermt exotisatie de brontekst tegen de ideologische dominantie van de doelcultuur, bijvoorbeeld de Anglo-Amerikaanse cultuur, door aspecten van de broncultuur te benadrukken. Daarnaast draagt exotisatie bij aan de zichtbaarheid van het werk van de vertaler.

Exotisatie vertrouwt ook meer op de intelligentie van de lezers en hun vermogen en bereidheid om nieuwe elementen in hun cultuur en taal te accepteren. Hier komt de kritiek op deze strategie, die erop wijst dat exotisatie onvermijdelijk tot chaos en misverstanden zal leiden. Het is echter te verwachten dat deze strategie steeds populairder zal worden, aangezien mensen in het algemeen steeds meer voor vreemde, nieuwe invloeden openstaan.

3. De analyse

Het praktische gedeelte richt zich op de analyse van de vertaling van de gedichten, in het bijzonder op de analyse van de vertaalproblemen die zich tijdens de vertaling voordeden. De gedichten worden individueel geanalyseerd en aan het eind volgt een algemene conclusie. In het geval van de vertaling van rijmende poëzie is het onvermijdelijk dat er kleinere of grotere verschuivingen in betekenis optreden, veroorzaakt door het zoeken naar geschikte woorden zodat het rijm behouden blijft. Omdat er veel van dergelijke betekenisverschuivingen zijn, worden in de analyse alleen de opvallendste vermeld.

3. 1. Gedicht 1

“Even ontspannen vóór het slapen gaan”

Ademhalingsoefeningen rond middernacht met dr. Lévi Weemoedt

1

“Dames en heren, staat u allen klaar?
Ga zitten met de handen in het haar:
Van vóór naar achter, doen we nog een keer.
Zit dan mistroostig bij de pakken neer.”

2

“Grijp tien maal in vertwijf'ling naar het hoofd,
zwoeg met de borstkas, dat uw adem wordt geroofd.
En: mocht u nog van plan zijn te gaan skiën:
zak dan droefgeestig zes maal door de knieën.”

3

“Snik smart’lijk nu, het linkerbeen gestrekt;
de rechter blijft wanhopig in de nek.

Nu óp, en hurk neerslachtig op de grond:
blaas dertig droeve winden uit uw kont.”

4

“De laatste oef’ning doen we op een stoel.
Het bung’lend koord beschouwt u nu als doel:
veer óp, maar houd uw evenwicht aldus!
Steek hals en hoofd in één keer door de lus.”

5

“Maak hól de rug en houd het touw gestrekt.
’t Is tijd dat u naar Dromenland vertrekt.
Zwaai uit en spring ontspannen op de grond.
Blaas nu de laatste adem uit uw mond.
Draai om en doe dit nog een keer.
Dit was het dan, tot volgend maal maar weer!”

„Uvolnění před spaním“

Dechová cvičení okolo půlnoci s Dr. Lévi Weemoedtem

1

„Dámy a pánové, jste připraveni?”

S rukama ve vlasech si račte sednout:

Zepředu, dozadu a ještě jednou.

Pak poddejte se zneklidnění.“

2

„Třikrát se v beznaději dotkněte hlavy,
dýchejte hrudí, až vás to dechu zbaví.

A: na lyžích láká-li vás dovolená,
padněte šestkrát zasmušile na kolena.“

3

„Levou nohu natáhněte, bezútešně vzlykejte;
pravou plní beznaděje na krku si nechejte.

Ted' vstávat, schulte se v neštěstí hromádku:
třicet větrů ponurých vypusťte ze zadku.“

4

„Poslední cvičení provádíme na stoličce.
Kolébavý provaz se nyní vaším cílem stává:
Skočte pro něj, ale ať vám drží rovnováha!
Naráz hlavu i krk upevněte ve smyčce.“

5

„Prohněte záda a lano mějte natažené,
Ať do Říše snů vás v čas pravý odežene.
Zhoupněte se a dolů spadněte.
Z úst poslední dech vyfoukněte.

Překlopte se a vše opakujte ještě jednou.

To bylo vše, tak prozatím na viděnou!“

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bestaat uit vijf strofen. De eerste vier strofen hebben vier verzen, terwijl de laatste strofe zes verzen inhoudt. Alle strofen zijn in gepaard rijm geschreven. Er zijn geen evidente Nederlandse realia in het gedicht, maar wel vaste uitdrukkingen. Het thema is de droefheid en uitzichtloosheid van het leven, en het motief van zelfmoord verschijnt aan het einde.

Problemen bij het vertalen

Het grootste probleem waren de vaste uitdrukkingen, die niet in het Tsjechisch voorkomen en die moeilijk te herkennen waren in het gedicht. De eerste vaste uitdrukking was “met de handen in het haar”, wat suggereert dat men wanhopig is omdat men niet weet wat te doen in een bepaalde situatie. In de context van het gedicht wordt deze zin echter ook letterlijk bedoeld, daarom werd besloten om de vers letterlijker te vertalen als “s rukama ve vlasech si račte sednout”, waardoor de secundaire betekenis verloren ging. De wanhoop, het geklungel en het tasten die deze vaste uitdrukking weergeeft, komt echter herhaaldelijk in het gedicht voor, zodat de lezer niet beroofd wordt van deze perceptie. Een andere vaste uitdrukking is “bij de pakken neerzitten”. Het wordt meestal eerder gebruikt met een ontkenning, maar hier verschijnt het in een bevestigende zin. Het betekent dat de persoon teleurgesteld en moedeloos is. Om het rijm te behouden, is het vers vertaald als “pak poddejte se zneklidnění”, waardoor de betekenis licht verschuift.

Een ander problematisch aspect van de vertaling was het gebruik van de gebiedende wijs in het origineel. Hoewel de auteur begint de lezer/publiek in het meervoud aan te spreken met “dames en heren”, wordt de gebiedende wijs vervolgens in het enkelvoud gebruikt. Omdat dit in het Tsjechisch raar, storend of zelfs onbeleefd zou kunnen zijn, werd in plaats daarvan de meervoudsvorm gebruikt.

Het grootste probleem zijn uiteraard de verzen, in het bijzonder het behouden ervan en ook het behouden van hun schema. In de meeste strofen zijn de verzen en hun schema bewaard gebleven, met uitzondering van de vierde strofe, waar omarmend rijm werd gekozen vanwege de onmogelijkheid om geschikte rijmwoorden te vinden.

3. 2. Gedicht 2

Gedeelde smart

De hond ligt zachtjes snikkend in zijn mand;

droef peinst zijn baasje bij een glas genever.

Er hangen duizend boeken aan de wand:

't Geluk was hier bepaald geen gulle gever.

Op straat waaien geluiden van een feest:

een schrille lach; er valt een glas aan scherven.

Maar binnen zingt het wenen van het beest

en zit zijn baas al uren te versterven.

Ik wed nu dat geen sterveling ooit raadt

wie nu die twee zo bitter treuren laat.

Maar stuur toch in: wat aanspraak doet ons goed.

Wij zien uw brief vol wanhoop tegemoet.

Sdílená strast

Pes tichounce kňučí na své dece;

jeho pán sklíčeně nad sklenkou ginu rozjímá.

Stěna tisíce knih nese:

Mnoho štěstí toto místo neobjímá.

Zvuky večírku se linou po ulici:
pronikavý smích; sklenka se o zem roztřískává.
Uvnitř však úpěnlivě pěje zvíře plačící
a jeho pán už celé hodiny skonává.

Vsadím se, že žádný smrtelník nikdy neuhodne,
kdo ty dva zanechal v bolesti bezvýchodné.
Ale přesto to zkuste: tip nikdy nic nepokazí.
Těšíme se, až k nám vaše psaní plné žalu dorazí.

De karakteristieken van het gedicht

Het is een gedicht dat uit vier strofen bestaat. Elk heeft vier verzen. Terwijl de eerste twee strofen gekruist rijm gebruiken, wordt de laatste door gepaard rijm gekenmerkt. Er komen realia met betrekking tot het dagelijks leven in het gedicht voor. Het onderwerp is eenzaamheid en het verdriet dat daaruit voortkomt.

Problemen bij het vertalen

Omdat de twee talen verschillende karakters en verschillende semantische dichtheid hebben, was er een verschil in de lengte van de verzen van het origineel en de vertaling. Dit verschijnsel komt in meer gedichten en hun vertalingen voor, maar in dit geval, vooral in de eerste strofe, is het zeer opvallend.

Een ander dilemma bij de vertaling was de vertaling van de realia, in het bijzonder de vertaling van het begrip *genever*, dat voor Nederlandse lezers bekender is dan voor Tsjechische lezers. Veel Tsjechische lezers wisten waarschijnlijk niet dat ze zich alcohol moesten voorstellen onder dit begrip. Daarom werd gekozen voor domesticatie en generalisatie en werd *genever* als *gin* vertaald.

3. 3. Gedicht 3

Broodje leed speciaal

Ik zit vaak op verlaten stadsstationnen
met in mijn mond een beet saucijzebrood.

Denk steeds: waarom ben ik de reis begonnen?

En: eig'lijk, eig'lijk wil ik liever dood.

Maar dan begint de trein ineens te rijden
en schiet het zonlicht in mijn zwart gemoed,
dat als een laser-straal 't gezwel begint te snijden:
wat smaakt dan het saucijzebroodje goed!

En op het ritme van de ratelende slagen
grijpt een geluksgevoel mijn oude jichtkast aan.

Een lied welt in de krop: zal ik gaan vragen
of ik heel even op de bank zou mogen staan?

Maar dan zie 'k voor een overweg jouw wagen
en vliegt de rest van 't broodje op de spoorwegbaan.

Sendvič s žalem speciál

Na nádražích, kde už léta vlak nestavil,
sedávám a klobásu v těstíčku žvýkám.

Dokola dumám: proč jsem na cestu se vypravil?

A: Vlastně škoda, že ještě dýchám.

Avšak náhle odkudsi vlak se vynoří
a mou temnou mysl světlo sluneční rozjásá,
které se jako laser do nádoru zaboří:

Jak výborně chutná ta klobása!

Pocit štěstí v rytmu kodrcavých úhozů

pakostníci na mé hrudi hřeje.

Knedlík mi v krku pěje: mám odhodlat se k dotazu,

zda stát na lavičce přípustné je?

Na přejezdu však tvé auto vidím čekat na zkázu

a zbytek klobásy v těstíčku padá na koleje.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht heeft vijf strofen. De eerste twee strofen hebben vier verzen en zijn in gekruist rijm geschreven. De laatste drie strofen bevatten elk twee verzen en worden op elkaar gevolgd door een rijmschema, namelijk gekruist rijm. In het gedicht staan realia met betrekking tot het dagelijks leven. Het thema is tijdelijk geluk in het leven, dat echter al snel van de persoon wordt afgenomen.

Problemen bij het vertalen

Het eerste probleem is de vertaling van *saucijzebrood*, wat een populair Nederlands gerecht is, en aangezien het in principe worst in bladerdeeg is, werd bij de vertaling gekozen voor generalisatie en domesticatie, en werd het begrip dus vertaald als *párek v těstíčku*.

Er was ook een probleem met het neologisme, dat wil zeggen een woord dat waarschijnlijk door de auteur zelf is bedacht, namelijk *jichtkast*. Het is een combinatie van het woord jicht, dat een ziekte aanduidt, en het woord ribbenkast. In het Nederlands worden woorden vaak gevormd door samenstellingen, veel vaker dan in het Tsjechisch. Daarom is er in de vertaling geen neologisme bedacht, maar gekozen voor een vertaling door omschrijving.

Om het rijm te behouden, was er een lichte betekenisverschuiving in het allereerste vers. Het verlaten station, of meer precies de eigenschap dat het verlaten is, werd indirect beschreven. Zo wordt het in de vertaling beschreven als een station waar al jaren geen trein meer stopt.

3. 4. Gedicht 4

Een brok in de keel

Er lekken tranen in de havermout:
mijn droefheid is vandaag vroeg uit de veren,
heeft zich gewassen, steekt al in de kleren,
heeft aan de pap iets klagelijks aanschouwd.

Wat kan er roeren aan dit stil ontbijt
dat ik, zó nuchter, al van streek moet raken:
het ei, de jam, het grauwe tafellaken,
dat als een doodskleed wijst op de Eeuwigheid?

Een meisje lacht op 't grote pak H-O
en geeft de haver met klassiek gebaar
aan alle winden mee: j'ouw goudblond haar!
In sprookjes doen de Zaaistertjes het zo.

Jij hebt je zeer geraffineerd verkleed
als Gouden Onschuld, meisje van het koren,
door W.G. van der Hulst een keer verloren
als hij in Zeeland door de velden reed.

Je hebt me dus gevonden op den duur
om 't vreselijk treurspel aan mij te voltooien:
de resten van mijn laaiend liefdesvuur,
mijn as, naar alle hoeken te verstrooien.

Knedlík v krku

Ovesné vločky několik slz zalilo:

dnes brzy skáče z postele mé strádání,
háže se do gala, má za sebou koupání,
v kaši cosi žalného spatřilo.

Co přiměje tuto tichou snídani k činnosti,
abych já, děsně střízlivý, neklid vehnal do hlavy:
vejce, marmeláda, ubrus šedavý,
jenž jako pohřební roucho vzhlíží k Věčnosti?

Na balení vloček se děvče směje
a na všechny strany podává klasy
klasickým gestem: tvé zlatavé vlasy!
V pohádkách tak Rozsévačka také seje.

Velmi mazaně jsi se oblékl
jako Zlatá Nevinnost, dívka z kukuřice,
W. G. van der Hulstem kdysi ztracená
když se po polích v Zélandu vlekl.

Nakonec jsi mě přece dostal na lopatky,
abys mé truchlohry poslední dopsal větu:
abys mého žhnoucího ohně lásky pozůstatky,
můj popel, s větrem celému poslal světu.

De karakteristieken van het gedicht

Dit gedicht bestaat uit vijf strofen die vier verzen hebben. De eerste vier strofen gebruiken omarmend rijm en de laatste gebruikt gekruist rijm. In het gedicht komen realia voor met betrekking tot kunst en cultuur. Het thema is nogmaals verdriet als gevolg van eenzaamheid en depressie.

Problemen bij het vertalen

De eerste hindernis bij de vertaling was de vertaling van de realia, met name het begrip H-O. Het is een merk havermout dat vooral na de Tweede Wereldoorlog populair was. Terwijl vooral oudere Nederlanders waarschijnlijk bekend met dit merk zijn, is de kans dat dit onder Tsjechen gebeurt minimaal. Daarom is opnieuw gekozen voor generalisatie.

Willem G. van de Hulst was een Nederlandse schilder, beeldhouwer, illustrator en schrijver. Omdat het waarschijnlijk is dat de gemiddelde Nederlander (net als de gemiddelde Tsjech) niet weet wie deze man was, is zijn naam zonder verdere toelichting in de vertaling gelaten.

3. 5. Gedicht 5

In losse groeve

't Naargeestig levenslied stond altijd in mineur:
de partituur schreef niets dan somb're klanken.
't Was Opus 13, hartverscheurend janken,
en wie mij zingen hoorde, sloot meteen de deur.

De eindeloze solo's knarsetanden,
de éne blijde noot, door tranen uitgewist:
diep in mijn keel voeld' ik de wanhoop branden:
wie was van dit koraal de componist?

Voor jóu heb ik altijd vergeefs gezongen:
de plaat werd onder het vele draaien wrak.
Toen heeft de naald zich in mijn hart gedrongen

zodat niet 't jouwe maar het mijne brak.

Nu wordt mijn droeve discotheek gesloten.
Maar jaren later, plots'ling op FM,
hoor je, als door je knappe kop geschoten:
't verliefde krassen van mijn tweede stem!

V sypkém hrobě

Rmoutivá píseň života vždy v moll hrána:
partitura sepsala jen chmurné noty.
Byl to Opus 13, srdcervoucí vřískoty,
a za tím, kdo slyšel mě pět, zaklapla brána.

Skřípajících zubů nekonečná sóla,
jedinou radostnou notu slzy přelomí:
cítíl jsem, jak mi v hrdle žár marnosti plápolá:
kdo má tento chorál na svědomí?

Pěl jsem ti písňě, co tě nudí:
deska přestala opotřebením hrát.
Pak mi jehla projela srdcem v mé hrudi,
takže ne tvé, ale mé zlomilo se nastokrát.

A tímto uzavírám diskotéku svoji lkavou.
Ale najednou v rádiu, po letech čekání,
slyšíš, jako kulku procházející tvou hlavou:

mého druhého hlasu zamilované krákorání!

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bestaat uit vier strofen met vier verzen. De eerste strofe is geschreven in omarmend rijm en de andere strofen in gekruist rijm. Er zijn geen opvallende realia in de strofen. Het thema is verdriet en een relatie die beëindigd is.

Problemen bij het vertalen

Het eerste probleem ontstond bij het vertalen van de naam, omdat *groeve* in het Tsjechisch zowel *hrob* als *lom* kan betekenen. Op basis van de context werd voor de eerste variant gekozen. In het Nederlands kan het woord *groeve* archaisch lijken, dus de optie was om het woord te vertalen als *mohyla*. De betekenisverschuiving zou echter te groot zijn geweest om voor deze optie te kiezen. Er zijn namelijk verschillen tussen de betekenissen van de woorden *mohyla* en *hrob*.

3. 6. Gedicht 6

Werksstudent

De dag viel wazig door mijn brilleglazenvet.

't Wakkere werkvolk stommelde naar een vroeg karwei.

Ik riep de maten aan, maar zij negeerden mij.

Toch had ik net een zware vuilbak neergezet.

De lange trap op naar de boeken. Half tien.

Ik kon, met één oog dicht, vanaf mij leger,

door toedoen van een wimper 't carillon van kleuren zien,

waarmee de zon speelt' in het zweet van de schoorsteenveger.

Des middags dacht ik na over die dingen.
En zag dat men door lijden pas tot leven kwam.
Dit vond ik, eenzaam, in een kroeg te Amsterdam.
Schuin achter me begon een stem te zingen.

Het was de meid die daar de drank bestelde.
Ik goot mij vol om haar diepzinnig lied.
En toen zij neeg en mij de wisselstuivers telde,
drukt ik mij even, snartlijk, aan haar rechter tiet.

En zonder eten schaatste ik huiswaarts door de goot,
door het werkverzakend leger uitgejoeld,
voor wie ik heel de dag gedacht had en gevoeld!
Men eert profeet en denker na hun dood.

De nacht viel aan en de doorvoede werkers
sliepen genoegzaam aan de schoften van hun vrouw.
Maar ik zat pal, omdat mij stemmen riepen:
'Op, Lévi! denk! En waak over het grauw!'

Onder de lamp trok ik gekweld aan mijn sigaar.
De schoenen uit, wat sterkers naast mij neergezet,
volgde ik de vlucht van mijn gedachtenschaar
naar 't Licht: maar wat waren mijn brilleglazen vet!!

Pracující student

Den se octl v mlze kvůli mastným brýlím.

Probuzení dělníci se do roboty potáceli.

Volal jsem, ale mí druzi mi pozdrav neopláceli.

Přesto vynesl jsem koš s odpadem shnilým.

Půl desáté. Po dlouhých schodech ke knihám jsem se ploužil.

V jednom oku měl jsem ještě dřimotu,

ale spatřil jsem, když jsem řasy přimhouřil,

zvonkohru barev, s nimiž si hrálo slunce v kominíkově potu.

Hloubal jsem nad tím v odpolední čas.

A poznal jsem, že člověka přivádí k životu utrpení.

To mi došlo v Amsterdamu, když pil jsem v osamění.

Kosmo za mnou začal v hospodě zpívat hlas.

To byla ta dívka, co jako šenkýřka pracovala.

Nalil jsem si plnou za zvuku její hluboké písně.

A když se sklonila, aby drobné přepočítala,

přítiskl jsem se k pravému prsu, plný tísně.

Slyšel jsem pískot sabotérů, jak mě drtí,

když domů jsem se příkopem klidil,

byť jsem za ně celý den myslel a cítil!

Prorok je však uctíván až po své smrti.

Padla noc a na zádech svých žen

uspokojivě spali dělníci břichatí.

Já však seděl vzpřímeně a mé hlasy volaly:

„Vstávej, Lévi, myslí! Musíš tu šed' hlídati!“

Pod lampou jsem zkrušeně potáhl doutník.

Sundal jsem si boty a sekl s nimi na chodník,

následoval jsem proudy svými myšlenkami hnané

ke Světlu: mám já ty brýle ale zamazané!

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bestaat uit zeven strofen waarvan elk vier verzen heeft. Het gedicht schakelt tussen gekruist rijm en omarmend rijm. Er verschijnen geen problematische realia in het gedicht. Het motief van de arbeidersklasse en communisme/socialisme komt in de tekst voor.

Problemen bij het vertalen

Het probleem ontstond bij het vertalen van het begrip *werkverzakend*, dat waarschijnlijk door de auteur zelf is bedacht. Het verwijst blijkbaar naar mensen die het werk of de inspanningen van anderen saboteren, dus werd het begrip vertaald als *sabotéri*.

Een ander probleem was de vertaling van het woord *schoft*, dat ofwel een schouder kan betekenen, vooral de schouder van een groot dier, of het kan ook een scheldwoord zijn. Het woord wordt dus op een zeer vreemde manier gebruikt door de auteur. Uiteindelijk is, gegeven de context, gekozen voor de eerste betekenis, maar deze is uitgebreid, zodat het woord uiteindelijk vertaald als *záda* is.

Om geschikte rijmen te vinden werd het rijmschema van de laatste strofe veranderd in gepaard rijm.

3. 7. Gedicht 7

Zuster Lenin

Een lief gezicht, dat wel, maar uit haar mond
meurt ze naar Marx en opbouwwerk.

Acht jaar geleden zat ze vóór mij in de kerk;
bracht ze zedig de gezangenboekjes rond.

Haar blonde krullen zijn aanmerkelijk vetter,
en gek, dat flink stuk blote rug en kont,
dat, als ze neerhurkt op de grond
de aandacht vraagt, doet mij geen spetter.

Haar frisse jurkjes vroeger wel: wat was ze proper!
Borstrok en kamizool: wel werk voor twee,
maar eenmaal uitgepakt bezat ik haar privé.
En nu heeft heel de jonglingschap een loper.

Terwijl ze opstaat om wat gore wijn te schenken,
vertedert ze en toch moet ik denken:
ik wou mij ophangen om haar...
Ach! Had zij nu de Lieve Heer nog maar!

Sestra Lenin

Milá tvář, to ano, ale z úst se jí dere
smrad po Marxovi a budovatelské pýše.
Před osmi lety rozdávala cudně nebeklíče
farníkům a seděla přede mnou v kostele.

Na blond'atých kudrnách ji teď mastnota lpěla,
ale co to, ten holý zadek a kus kůže odhalené,
když přede mně si na zem lehne
a vyžaduje pozornost, nic to se mnou nedělá.

Její šik šaty to dřív dokázaly: jak byla upravená!
Její tílko: běžně sice pro dva práce,
jednou mi však odstrojená patřila krátce.
Teď je její mladost paklíčem odemčená.

Když vstane a nalévá trochu hnusného vína,
okouzlí mě a ve mně myšlenka ožije:
Chtěl bych se pověsit okolo její šije...
Ach: Kdyby teď tak měla svého Hospodina!

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht heeft in totaal vier strofen, waarvan elk vier verzen heeft. Omarmend rijm komt voor in het gedicht. Er zijn geen problematische realia. Het gedicht beschrijft een situatie waarin iets dat ooit mooi was het tegenovergestelde is geworden. Het motief van het communisme is ook duidelijk aanwezig in het gedicht.

Problemen bij het vertalen

Het grootste probleem was de vertaling van de uitspraak “doet mij geen spetter”. Spetter kan een aanduiding zijn voor een aantrekkelijk persoon, maar in het gedicht wordt het woord zeer raar gebruikt. Uiteindelijk werd besloten om de betekenis uit te breiden en de zin werd daarom vertaald als “nic to se mnou nedělá”.

Een ander probleem was de vertaling van de woorden *borstrok* en *kamizool*, omdat het niet helemaal duidelijk is wat het verschil tussen deze woorden is en hoe dit verschil in het Tsjechisch moet worden uitgedrukt. Daarom werden beide woorden simpelweg vertaald als *tilko*.

3. 8. Gedicht 8

Op dood spoor

Om half twee zit ik al werkeloos terneêr
en luister naar 't gehamer en gezang
van 't lustig werkvolk, dat in mijn belang
een kerk bouwt of een school: wat doet dat zeer!

Ik kan een leerzaam boek gaan zitten lezen

een borrel pakken of een feestsigaar.

Maar ik kijk buiten: 't dak is bijna klaar!

Ik zou het liefst zeer dronken willen wezen.

En ik moet denken aan het Wereldwee:

mijn ziel vliegt uit tot naar mijn Kameraden,

verkleumd in het kolbert, verkwanseld en verraden.

Mijn hart slaat solidair met ied're doodsklap mee.

O! stond ik daar, de vuist met staal geladen
en dreunde mijn slag in 't Koor der Dapp' ren mee!
Maar ik moest van den ploert Van Kemerade
zo nodig dóórleren en dan: in de w.w.!!

Ve slepé uličce

O půl druhé nečinně sedím a tuze to bolí,
a poslouchám zpěv a kladiv rány
a jásavými dělníky jsou budovány
v mém vlastním zájmu kostely a školy!

Mohu si sednou a číst naučnou knihu
dát si panáku nebo doutník sváteční.
Mrknu ale ven: Střecha už nad budovou ční!
Raději bych se opil litry lihu.

A mě se vybavuje Světové Utrpení:
za mými Soudruhy letí má duše,
již jsou zrazení, zmaření a v kabátu podchlazení.
Mé srdce dál s každým smrtelným úderem kluše.

Stál jsem tam s ocelí nabitou pěstí
a můj úder v Chóru Statečných zahřměl!

Ale ten darebák Soudrušský mě přiměl,
abych dál studoval, a to dávky věstí!!

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht heeft in totaal vier strofen. Elke strofe heeft vier verzen. In het gedicht wordt gekruist rijm en omarmend rijm gebruikt. Er komen realia voor met betrekking tot het politieke en sociale leven. Het thema is eenzaamheid, het motief van het socialisme en de ontevredenheid om als student niet te kunnen bijdragen aan de opbouw van de infrastructuur.

Problemen bij het vertalen

Het probleem was de vertaling van *w.w.*, wat een afkorting is voor Wachtgeld en Werkloosheidsverzekering, het systeem van werkloosheidsuitkeringen dat van kracht was toen het gedicht werd geschreven. In het toenmalige totalitaire Tsjecho-Slowakije functioneerde de “arbeidsmarkt“ veel anders dan in democratische landen, en daarom was er geen exact equivalent van deze sociale uitkering. Daarom werd gekozen voor domesticatie en generalisatie en werd het begrip vertaald als *dávky*.

De meest problematische vertaling was echter die van de naam *Van Kemerade*, die weliswaar duidelijk verwees naar het woord kameraad, maar in de vorm van een achternaam en met een tikje sarcasme. Uiteindelijk werd gekozen voor de vertaling *Soudrušský*, die suggereert dat het in het Tsjechisch een achternaam is. De letter -š werd gebruikt in plaats van de letter -ž, omdat de achternaam in het origineel ook verkeerd gespeld is.

In de derde strofe moest een ander rijmschema worden gebruikt, namelijk gekruist rijm, omdat er geen geschikte rijmwoorden konden worden gevonden om het originele schema te behouden.

3. 9. Gedicht 9

Socialistisch woonbeleid

Een troostloos tegenlicht valt door het venster heen:

’t is half twee en leeg staar ik naar buiten,

waar ’t holle Niets te keer gaat aan de ruiten.

Maar dankzij SCHAEFER heb ik overal Thermopane.

't Neerslachtig uitzicht op de kale nieuwbouwhuizen

doet het oude hart in al zijn voegen kraken.

Maar 'k schreeuw de naam VAN DAM! vol dank van alle daken:

er zit subsidie op de doodgedrukte luizen!

Vrouw Arremoe krabt aan de dubb'le ramen:

háár erfpacht ben 'k, van eeuwigheid tot amen.

De aflossingscondities zijn zéér rekbaar.

Alleen mijn smart is met geen mogelijkheid aftrekbaar.

Socialistická bytová politika

Oknem dopadá světlo žalem bité:

O půl druhé zírám prázdný do dvora,

kde na okenní tabule Nicota řve holá.

Díky SCHAEFEROVI mám ale všude sklo dvojité.

Obnažené stavby skličující pohled přináší

a starému srdci pukají všechny spáry.

Já však řvu ze střech jméno VAN DAM! plný díků a chvály:

Můžeš získat dotace na k smrti rozdrcené vši.

Žena Chudobka na dvojitá okna škrábe:

Já jsem jejím nájmem, od navždy po amen.

Flexibilní jsou podmínky splácení.

Jen můj žal odečitatelný není.

De karakteristieken van het gedicht

Het is een gedicht van vier strofen. De eerste twee hebben vier strofen en de laatste twee hebben twee strofen. Het gedicht combineert omarmend rijm en slagrijm. In het gedicht komen realia voor met betrekking tot het politieke en sociale leven. Het thema is verdriet, eenzaamheid en hopeloosheid.

Problemen bij het vertalen

Het eerste probleem waren de namen van de Nederlandse politici Schaefer en van Dam, die voor het gebruik van isolerend glas pleitten. Er was geen ruimte in de vertaling om uit te leggen wie zij waren, daarom was het waarschijnlijk het beste geweest om een voetnoot te gebruiken indien de vertaling daadwerkelijk was gepubliceerd.

Er bestond ook een probleem met de vertaling van het woord *Arremoe*, dat in het gedicht als naam wordt gebruikt. Uiteindelijk werd het woord *Chudobka* gekozen, dat al bestaat in het Tsjechisch en verwijst naar een bloem. Net als het Nederlandse origineel roept het armoede op.

In de voorlaatste strofe was het niet mogelijk om het rijm te behouden, omdat er geen geschikt rijmwoord kon worden gevonden. Daarom komt er halfrijm voor.

3. 10. Gedicht 10

Liefde is

Ach! Hoeveel kopjes trok ik van dit zakje thee?

In hoeveel verzen heb ik jouw gezicht bezongen?

Ja, hoeveel maal verdween de zon in zee?

En hoeveel teer bleef achter in mijn longen?

Op hoeveel fietsen reed ik daaglijks naar je toe?

En hoeveel smoesjes zijn er in je opgerezen?

Zó veel, dat thans statistisch is bewezen:

'De liefde is toch zo een droef gedoe...'

Láska je

Ach! Kolik šálků čaje z toho sáčku bylo?

V kolika verších jsem tvou tvář opěvoval?

Kolikrát se slunce do moře vrylo?

Jak moc mi dehet plíce ocejchoval?

Na kolika jsem k tobě denně jezdil kolech?

A kolikrát pomohl jsem si výmluvou?

Tolikrát, jak prokázat lze statistiky zásluhou:

„Láska je přeci skryta v trudných bolech...“

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bestaat uit drie strofen. De eerste bevat vier verzen en de laatste twee strofen twee verzen. Het gedicht combineert gekruist rijm en omarmend rijm. Er staan geen problematische realia in het gedicht. Het thema is liefde met een slechte afloop.

Problemen bij het vertalen

Het probleem ontstond bij het vertalen van het woord *teer*, dat in het Nederlands naast de primaire betekenis ook iets gevoeligs en kwetsbaars aanduidt. Helaas is er in het Tsjechisch geen woord dat beide betekenissen dekt, dus werd alleen de primaire betekenis behouden.

3. 11. Gedicht 11

Weemoedt-in-Zee

Al na het eerste duin hebben ze mij geroken
en zwermen zonverduist' rend met mij mee,
de oogjes hongerig loerend op mijn knoken:
“Hu meeuwen! Zoekt uw aas toch in zee!”

Ik ril in 't zwarte badpak: somb're wolken;
de wind snerpt om het hoedje van papier.
Maar iedere vlaag voert een moordlustig dier
dat mij een weg dwingt in de dodendans der kolken.

Zal 't troostloos schip dan eindelijk varen gaan
om nooit meer in het haventje te meren
waar het jouw vriendelijk huisje aan de dijk weet te staan?

Een bril spoelt aan, een broeksknoop wordt gevonden,
en jij leest dat de Weemoedt 47
is afgestoomd naar de Eeuwige Vissersgronden.

Weedmoedt-v-moři

Už za první dunou mě zvěřili
a hemží se za mnou slunce cloníce,
očka hladově na mé kosti cílí:
„Hej, rackové! Z moře se najíte více!“

Chmurné chmury: v černých plavkách mnou zima vrtí;
Kol klobouku z papíru vítr výská.
S každým poryvem krvelačná bestie blíže vříská.
Ponouká mě k vířivému tanci smrti.

Zbaví se konečně ta bezútěšná loď otěží,
aby už nikdy nezakotvila v tom malém přístavu,
kde zná tvůj přátelský domek na nábřeží?

Vyplaví se knoflík od kalhot a brýle
a dočteš se, do Věčných Rybolovišť
Weemoedt 47 odplul na věčné chvíle.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bestaat uit vier strofen. De laatste twee zijn met elkaar verbonden door een rijmschema. De eerste twee strofen hebben vier verzen en de laatste twee drie. Gekruist rijm en omarmend rijm komen in het gedicht voor. Er zijn geen problematische realia in het gedicht. Het thema is eenzaamheid en verdriet.

Problemen bij het vertalen

De vertaling van de uitdrukking *Eeuwige Vissersgronden* was problematisch, omdat deze waarschijnlijk gebaseerd is op een soortgelijke vaste uitdrukking *eeuwige jachtvelden, věčná loviště* in het Tsjechisch. Daarom werd de uitdrukking vertaald als *Věčná Ryboloviště*.

In de laatste twee strofen zouden de middelste verzen op elkaar moeten rijmen, maar dit ontbreekt in de vertaling. Helaas konden er geen geschikte rijmwoorden gevonden worden.

3. 12. Gedicht 12

Het klappen van de zweep

Majorettes marcheren in schuinse gebaren
met Freud in hun polsen en bont op hun haren.
Een ijzeren glimlach. Daaronder: de riem.

Slaafs achter de dijen sloft de harmonie,
waar ik loop op tuba, links onder haar knie.

Majorettes marcheren en ik in 't gelid
loop de kont te begeren, genadeloos wit,
van Penthesileia, vorstin van de laars.

Straks blazen we af en met omfloerst geroffel
verwissel ik wederom laars voor pantofel
em lik, waar zij trapt, nog haar hiel en haar aars.

Práskání biče

V kosých gestech mašírují mažoretky,

na zápěstí Freud a ve vlasech cetky.

Železný úsměv. Pod ním: pásek.

Harmonie se otrocky plahočí za stehny,
kde chodím po tubě, vlevo pod jejími koleny.

Mažoretky maširují a já v zástupu,
touže po zadku nemilosrdně bílém, dupu,
po zadku Penthesileie, jež holínkám vévodí.

Brzy vyfoukneme a doprovodí mě tlumené bubnů noty,
když vyměním pantofle za gumové boty
a olíznu, kam šlápne, a také její podpatek a pozadí.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht heeft in totaal vier strofen. Drie hebben vier verzen, maar de tweede strofe heeft twee verzen. De laatste twee strofen zijn door een rijmschema met elkaar verbonden. Gepaard rijm komt voornamelijk voor in het gedicht. Er komen hier geen problematische realia voor. Het thema is wellicht het lijden en het gevoel onderdrukt te worden.

Problemen bij het vertalen

In het laatste vers van de voorlaatste en laatste strofe komt halfrijm voor, omdat het niet mogelijk was om geschikte rijmwoorden te vinden om een volrijm te vormen.

3. 13. Gedicht 13

Duo blij

Wij speelden quatre-mains: jouw zwarte lokken
vielen als schaduwen over de toetsen heen.

De wrange tonen die we aan de kast onttrokken,
gingen de burens vaak door merg en been.

Dan klopten ze en kwamen 's avonds zeuren
dat plots'ling de kanarie niet meer floot,
een pas vernieuwde wand begon te scheuren;
ook waren er een zestal planten dood.

Wij mochten dan een week niet musiceren
en hingen lusteloos rond in 't fietsenhok,
trokken eens aan de bel bij Dr. Spock,
kwamen neerslachtig thuis in veel te schone kleren.

Een buitenkleur kwam om de bleke wangen:
uit iedere spiegel keek een maag're Ot & Sien,
wanhopig smachtend naar de ijle Dodenzangen
van Mahler, Brahms en Wagners Lohengrin.

Geen buur heft ons meer samen kunnen horen.
Wel zeurde er nog lang een somb're drein
die dwars door muren ging, door matglas en gordijn
en droefheid brengt bij fauna en flora.

Ik ben nu van twee dode muzikantjes
de overlevende. Staar 's nachts aan het klavier
verbijsterd naar het spel van twee paar handjes
en vraag mij af: wat zoek je, zo laat, hier?

Duet šťastných

Hráli jsem čtyřručku: tvé černé vlasy
na klávesy jako stíny padaly.
Ze skříně unikly tóny kyselé jako kvasy
a sousedům se až do kostí zažraly.

Pak začali na dveře s bědováním ťukat,
že se kanárku cvrlikat odechtělo,
nově opravená stěna začala pukat;
uschlo také květin šestero.

Na týden jsme museli zapomenout na hraní
a otupěle jsme kroužili v kůlně na kola,
zvonili jsme na dveře dětského doktora,
domů jsme přišli navenek pŕíliš čistí, uvnitř rozervaní.

Bledé tváře vnější barva obestřela:
V zrcadlech se obrys Jáji a Páji rozpíná,

zoufale prahnou po Písních smrti od Mahlera,
po tónech Brahmsa a Wagnerova Lohengrina.

Žádný soused nás už spolu nezaslechl.

Ještě dlouho tam však skučel nářek stísněný,
jenž prostupoval matná skla, záclony i stěny
a k fauně a floře smutek zavlekl.

Z dvou mrtvých šumařů jsem jediný
přeživší. V noci na klavír zírám,
hra dvou párů rukou mi dělá šediny
a říkám si: Proč se tu tak pozdě sžírám?

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht heeft zes strofen bestaande uit vier verzen. Er komt gekruist rijm voor en omarmend rijm. Verder zijn er realia met betrekking tot kunst en cultuur. Het thema is eenzaamheid na het verlies van een naaste.

Problemen bij het vertalen

Het grootste obstakel was de vertaling van *Ot & Sien*, de hoofdpersonen uit een Nederlandse kinderboekenserie met dezelfde naam. De Tsjechische lezer weet hoogstwaarschijnlijk niet om welk boek het gaat, dus werd besloten tot domesticatie, meer specifiek substitutie. Zo werden de namen uit de bekende Tsjechische avondtekenfilm *Jája en Pája* gebruikt in de vertaling. Het was belangrijk dat deze karakters kinderen waren en geen dieren (zoals *Bob en Bobek*, bijvoorbeeld), omdat de liederen van Mahler die in het gedicht genoemd worden, verwijzen naar de dood van jonge kinderen en er kan worden aangenomen dat dit een bepaalde betekenis heeft.

Een ander discutabel punt was de vertaling van het begrip *muzikantjes*. Door het gebruik van het verkleinwoord kan worden aangenomen dat het woord een pejoratieve, sarcastische connotatie heeft, en daarom werd het woord vertaald als *šumaři*, een aanduiding voor een slechte muzikant.

3. 14. Gedicht 14

Schöner wohnen

Geen vogel zingt, geen hier die kwinkeleert
in 't kil vertrek, waaraan de dood komt knagen:
de leunstoel kraakt, door meen'ge worm verteerd;
's nachts lig ik in een oorverdovend zagen.

Dan vind ik 's morgens in het eiken tafelblad
de indrukken van honderdduizend kaken,
zie kleine rode voetjes op mijn klad:
een bloedrig spoor loopt dwars over mijn laken.

Het leven voel ik uit mij weggezogen
en geesteloos als een dode dichter zwerf
ik door de lege dag met mijn holle ogen
maar beelden van verrotting en bederf.

Waar ik ook heen kijk: overal kleurloos draf:
een vaas vol dode takken voor de ruiten;
wat vissen, drijvend in een mosgroen graf.

't Verval is met geen dichte deur te stuiten.

Aan 't kleinste groen volijv ren hier de luizen:

een plant is in een etmaal uit de pot.

Mijn hoop wordt kaalgevreten door de muizen.

Zelfs in mijn mooiste dromen zit de mot.

Nu alles wat hier leeft wordt weggezeist,

heb 'k niemand meer om het waarom te vragen,

want 't bijtend zuur van deze bitt're dagen

heeft ook jouw foto weggevreten uit de lijst.

Schöner wohnen

Není slyšet zpěv ptáků ani jejich cvrlikání

v chladném kamrlíku, kde smrt vše kruší:

křeslo sžírají červi v jeho skřípání;

v noci ležím v řežbě, co mi rve uši.

Pak na dubovém stolu tisíce

ráno najdu otisků čelistí,

spatřím červené nožky na své skice:

krvavá stopa mé prostěradlo hyzdí.

Cítím, jak se ke mně život zády točí

a jak mrtvý básník bezděky kdesi nohy kladu
v prázdném dni mám pusté oči,
jen obrazy hniloby a rozkladu.

Kam se podívám: všude bezbarví sprintují:
před okny plné mrtvých větví vázy;
v hrobě zeleném jak mech nějaké ryby plují.
Zavřením dveří nedojde k zastavení zkázy.

Těž nejmenší rostlina pilnými je vešmi obsypaná:
za den z ní nezbude ani lodyha.
Má naděje od myši je ohryzaná.
I v mých nejkrásnějších snech můra číhá.

Ted' vše, co tu žilo, kosa stíná,
osobu, jež by mi na proč odpověď dala,
už nemám, neb hořkých dní kousavá kyselina
i tvoji fotku z rámu vyžrala.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht heeft zes strofen bestaande uit vier verzen. Er komt gekruist rijm voor en omarmend rijm. Er zijn realia met betrekking tot kunst en cultuur. Het thema is het verval van alles in de omgeving, eenzaamheid en het verlies van een geliefde.

Problemen bij het vertalen

Het meest problematisch was de vertaling van de naam van het gedicht zelf. De naam verwijst naar een Duits tijdschrift over interieurdesign, dat zeker in Nederland gemakkelijker verkrijgbaar was dan in het toenmalige totalitaire Tsjecho-Slowakije. Omdat het echter wel af en toe in Tsjecho-Slowakije verscheen, hetzij over de grens gebracht vanuit Duitsland of gekocht in Tuzex, werd besloten de titel te behouden.

3. 15. Gedicht 15

Vrees voor de oude Tierelier

Als Weemoedt's draaiorgel zich wentelt door de stad,
dan wordt het stil op alle grote winkelpleinen.

De conjunctuur heeft dan zijn beste tijd gehad,
de koopkracht slaat onmiddellijk aan 't kwijnen.

De rolluiken gaan neer en overal zoeken
de mensen naar een veilig onderkomen.

Een huisvrouw neemt haar toevlucht tot de bomen
bij 't zeurderig lied uit de kartonnen boeken.

Toch zet ik weer mijn droefste deuntje voor
om 't kleinbedrijf belangeloos te steunen.

Als streelt mijn lied dan niet een ieders oor:
ik kan mij om de volsmond niet bekreunen.

's Nachts slinger ik door kroegen en door stegen,
zwalkt door de stad een trieste éénmansband.

Dan leidt met schorre drankstem door de regen
een oude voerman een luguber pierement...

Die op hoek een ogenblik blijft staan
om waggelend met de centenbak te zwaaien.
Dán weer en bitt're vuist schudt naar de maan,
terwijl zijn rechter arm vanzelf begint te draaien.

Hrůza ze starého cimprkaslíku

Když se Weemoedtův flašinet městem valí,
je pak ticho na trzích nákupních.
Dobré časy konjunktury za své vzaly,
náhle klesá síla kupní.

Žaluzie se stahují a lidé hladoví
po teple bezpečného bydliště.
Žena v domácnosti mezi stromy najde útočiště
před ukňouranými říkadly z knih lepenkových.

Však opět jsem si pustil svou nejsmutnější melodii,
abych nezištně podpořil drobné podnikání.
Jestli má píseň ucho každé štěstím neopíjí:
Nemohu vést na má plná ústa naříkání.

Po toulkách po hospodách jdu uličkou,
městem bloudím jako jednočlenná kapela.
Pak s chraplavým pijáckým hlasem skříň s kličkou
vede vozka a ta skříň vhání hrůzu do těla.

Na okamžik se na rohu zarazí,
aby kolébavě zatřásl pokladničkou na mince.
Pak měsíci hořkou pěst vrazí
a jeho pravá ruka bezděky začne točit se.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht heeft in totaal vijf strofen en elke strofe heeft vier verzen. Er komt gekruist rijm voor en omarmend rijm. Dit gedicht bevat geen problematische realia. Het thema is angst.

Problemen bij het vertalen

Het probleem was de naam zelf, omdat het niet duidelijk was of de persoon over de tierelier bezorgd was of dat de tierelier de bron van de angst was. Gezien de context werd voor de tweede optie gekozen.

Aangezien er in het origineel twee verschillende synoniemen zijn voor de tierelier, was het nodig om een synoniem in het Tsjechisch te vinden. Uiteindelijk is gekozen voor het woord *cimprkaslik*, een minder gebruikt synoniem van het woord *flašinet*.

3. 16. Gedicht 16

Antiloop

Als het startschot viel bij de aanvang van mijn leven,
kwam ik aarzelend en neerslachtig uit de blokken,
want ik wist dat er geen goud viel te vergeven

en ik hoopte dat de meet maar snel zou lokken.

Klonk er hier en daar gejuich van de tribune:
het verstomde waar ik wenend langs kwam sjokken.
En op 't smeken om wat gunst van Vrouw Fortuna
sloeg een regen neer van kussentjes en stokken.

Ach! door wie moest ik mij niet laten passeren,
spottend nagewuifd door kunstbeen, kar of kruk,
die mijn eigen loopstijl niet konden waarderen.

Door het hele veld van sintelbaan verstoten,
is het tijd dat ik mijn chronometer druk...
en dan 't pistool waarmee 'k voorgoed word weggeschoten!

Antilopa

Když na počátku života padl výstřel na startu,
sklíčeně a váhavě vyšel jsem z bloků,
protože jsem věděl, že budoucnost se nerovná zlatu,
a doufal jsem, že mě meta brzy vyláká do kroku.

Tu a tam se ozýval jásot z tribun:
utichl, když jsem se plakaje kolem vláčel.
A při prosbě o přízeň Paní Fortuny

se snesly podložky a hole a déšť mě smáčel.

Ach! Už mě všichni předběhli,
vysmívajíce se vozíku, berli a umělým částem těl,
a můj styl chůze zavrhlí.

Zavržen celým polem škvárové dráhy,
nastal čas, abych stíkl svůj časoměr
a zbraň, jíž budu nadobro odstřelen záhy.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bestaat uit vier strofen. De eerste twee hebben vier verzen en de laatste twee hebben drie verzen. De laatste twee strofen hebben een gemeenschappelijk rijmschema. Er komt gekruist rijm voor en omarmend rijm. Dit gedicht bevat geen problematische realia. Het thema is zinloosheid, verlatenheid en de pijn dat het leven met zich meebrengt.

Problemen bij het vertalen

Het probleem ontstond bij het vertalen van het vers “want ik wist dat er geen goud viel te vergeven”, waarvan de betekenis niet helemaal duidelijk was. Gezien de context kan worden aangenomen dat de auteur probeert te zeggen dat zijn vooruitzichten voor de toekomst slecht zijn. Daarom is het vers vertaald als “protože jsem věděl, že budoucnost se nerovná zlatu”.

3. 17. Gedicht 17

Christenhond

Drie duizend boeken en een hond
was al wat mij te wachten stond,
als ik wat droef naar huis toe kwam:

“*Hoe ging het, Baas, met uw tentamen?*”

“Het is volbracht, Fik, zo ik dacht.”

“*Amen, Baas, driewerf amen!*”

Křesťanský pes

Knih tři tisíce a pes jeden,

jen to mě čekalo ten den,

když jsem se ztrápený vrátil domů:

„*Šéfe, byl už výsledek zkoušky oznámen?*“

„Dokonáno jest, Pind’o, jak jsem tušil.“

„*Amen, Šéfe, třikrát amen!*“

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht heeft één strofe, die zes regels telt. Het gedicht combineert slagrijm en gebroken rijm. In het gedicht staan realia met betrekking tot het dagelijks leven. Het thema is de relatie tussen hond en mens.

Problemen bij het vertalen

Het eerste probleem was de vertaling van het begrip *Baas*. Het kan in het Tsjechisch vertaald worden als *páníček* of *páneček*, dat wil zeggen de eigenaar van de hond, maar in dat geval is het waarschijnlijker dat de auteur in het origineel het verkleinwoord, *Baasje*, zou hebben gebruikt. Daarom werd het begrip eerder vertaald als *Šéf*.

De naam van de hond is ook problematisch, omdat het woord *Fik* in het Nederlands onder andere een benaming is voor kleine hondjes. Het probleem is dat Tsjechen daarentegen bij dit woord denken aan een reuzenhond, gebaseerd op een bekend sprookje. Daarom werd de naam niet vertaald als *Fik* of *Fik*, maar als *Pind’a*, wat een kleinere hond oproept.

De vertaling van de zin “Het is volbracht” zorgde ook voor problemen, omdat het een citaat uit de Bijbel is, specifiek uit Johannes 19:30. De zin werd dus precies zo vertaald als in de Tsjechische vertaling van de Bijbel.

3. 18. Gedicht 18

Leven tussen drie windhonden

voor Henk van Dorp

Door 't open venster komen droef pianoklanken,
en jij leest in de serre uit een boek.

Ik ruik om vier uur al naar vele soorten dranken,
praat zacht met de anthurium in de hoek.

De nachts zitten jouw muzikale vrienden
als een steriele waaier om jou heen geschaard;
en als je belt om blokken voor de open haard,
stel je mij voor als jouw trouwhartigste bediende.

Nu ik moet slapen met twee dellen van afhangen,
mijn pover leven goeddeels in de open keuken slijt,
jouw gramschap eet, m'n dorst les met mijn tranen,
is ied're droom opnieuw een geile keukenmeid.

Život mezi třemi chrty

pro Henka van Dorpa

Otevřeným oknem se linou teskné tóny klavíru

a ty si v zimní zahradě pročítáš knihu.

Už ve čtyři jdu alkoholem cítit nadmíru,

s toulítkou v rohu probírám života tíhu.

V noci sedíš po boku svých druhů,

již se kolem tebe shlukli jako sterilní vějíř;

a když přinést polena do krbu velíš,

představ si mě jako svého nejvěrnějšího sluhu.

Musím teď spávat s dvěma děvkami,

můj nuzný život se odírá v kuchyni otevřené,

Jím tvůj hněv, žízeň hasím slzami,

všemi sny jsou opět kuchtičky nadržené.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht telt in totaal vier strofen. De eerste twee hebben vier verzen en de laatste twee hebben twee verzen, die met elkaar verbonden zijn door een rijmschema. Er komt gekruist rijm en omarmend rijm voor. Het gedicht bevat ook realia met betrekking tot kunst en cultuur. Het thema is pijn en de uitzichtloosheid van een zinloos leven.

Problemen bij het vertalen

Het eerste probleem was de naam van Henk van Dorp, een radiopresentator en sportjournalist. Uiteindelijk werd besloten de naam zonder uitleg te laten, met de gedachte dat een voetnoot gepast zou zijn als de vertaling daadwerkelijk gepubliceerd zou worden.

Het was ook niet helemaal duidelijk wat de frase *twee dellen van afhangen* betekende. Het woord *del* is een vulgair woord voor prostituee, maar het is niet duidelijk wat *van afhangen* betekent. Daarom is in de vertaling alleen met het woord *del* gewerkt en is de uitdrukking *van afhangen* weggelaten in de vertaling.

3. 19. Gedicht 19

Een avondje avenuen

Verveeld stond ik een tijd met Babs & Loes te praten:

geen viel er op door een vertederend gebrek;

een horrelvoet, een scheve heup of nek:

ze hadden allebei precies de juiste maten.

Ze droegen precies de juiste kleren

en aten allebei geen calorie te veel.

Maar door de uitspraak, die zich moeilijk liet verteren,

klokte de eenzaamheid uit 't diepste van hun keel.

Hun mannen dragen hele vlotte dassen,

zijn doctorandus, architect of ingenieur;

geven hun secretaresse fijn een scheur,

als Babs & Loes wanhopig op de kind'ren passen.

Večer alejí

Znuděný jsem s Hanou & Lídou klábosil chvíli:

u žádné jsem nenašel půvabnou vadu;

koňskou nohu, nerovné boky či křivou bradu:

obě měly přesně ty správné míry.

Nosili přesně to správné oblečení

a žádná ani kalorií navíc nepozřela.

Ale dle verdiktu, těžkému ke strávení,

jim hluboko v hrdle samota vřela.

Jejich muži nosí nažehlené kravaty,

jsou doktorandy, architektky a inženýry;

pěkně protahují sekretářkám škvíry,

když se jim ztrhané Hana & Lída starají o parchanty.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bestaat uit vier strofen. De eerste twee strofen hebben vier verzen en de volgende twee hebben twee verzen. De laatste twee strofen zijn door een rijmschema met elkaar verbonden. Met uitzondering van namen bevat het gedicht geen problematische realia. Het gedicht gebruikt omarmend rijm en gekruist rijm. Het thema van het gedicht is het leven van Nederlandse huisvrouwen en het feit dat schoonheid niet noodzakelijk geluk betekent.

Problemen bij het vertalen

Het eerste probleem was de vertaling van de namen *Babs & Loes*, de verkleinwoorden van Babette en Ludovica of Louise. Aangenomen wordt dat deze namen naar typische Nederlandse vrouwen verwijzen en dat als de namen in de vertaling zouden voorkomen, dit de lezer in verwarring zou kunnen brengen. Daarom is gekozen voor domesticatie en naturalisatie en zijn de namen Hana en Lída gebruikt, die regelmatig in de Tsjechische taalomgeving voorkomen.

De betekenis van het vers “ze geven hun secretaresse fijn een scheur” was ook problematisch. Gebaseerd op de context is het waarschijnlijk dat dit een verwijzing naar seks is, en zo werd het vers vertaald.

3. 20. Gedicht 20

Met afklap

De dames vroegen allemaal een heer
maar ik bleef achter in mijn veel te lange schoenen;
de veters knelden en de nauwe punt deed zeer:
‘Het italiaanse modelletje om te zoenen !!’

Zijn vrouw en ook zijn dochtertje was ziek,
dus zweefd’ik met de dansschooleigenaar
met lege passen in een razende ritmiek
tussen de paartjes door en: ach, die keken maar!

Toen wist ik ook: dit dansen mag niet duren.
Wij zijn maar gasten op een zinloos bal masqué,
en, of Hij vroeg verschijnt of in de late uren:
daar staat de Dansmeester en zegt tot u: *‘Changez!’*.

Výměna

Všechny dámy požádaly o partnera,
však já tam v příliš dlouhých botách zůstal k mání;
tkaničky mě škrtily a úzká špička bolela:
„Italská manekýna k zulíbání!!“

Jeho žena a dcerka dostaly rýmu,
tak jsem se vznášel s majitelem taneční školy
prázdnými kroky ve zběsilém rytmu
mezi páry: ach, ti se na mě nakoukali!

Pak mi došlo, že ten tanec musí spět ke konci.
Jsme je hosté na bezvýznamném maškarním plese
a, ať už se objeví brzo nebo v noci:
před vámi stojí Mistr tance a říká: ‘Changez!’.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bestaat uit vier strofen. De eerste twee strofen hebben vier verzen en de volgende twee hebben twee verzen. De laatste twee strofen zijn door een rijmschema met elkaar verbonden. Het gedicht gebruikt gekruist rijm. Er zijn geen problematische realia in het gedicht, maar er staat wel een woord in het Frans.

Problemen bij het vertalen

Het grootste probleem was om geschikte rijmwoorden te vinden. In twee gevallen was dit helaas niet mogelijk. Daarom staat er in de tweede strofe een halfrijm en was het in de laatste strofe niet mogelijk om een geschikt rijmwoord te vinden voor het Franse woord.

3. 21. Gedicht 21

Talens & Zn.

Ik was al vroeg artiest: ik won een wedstrijd kleuren;

héél jong verzong 'k een rake limerick.

Bewierookt werd mijn vers in aangename geuren

en meen'ge fraaie beker inde ik.

Zo rees mijn ster: door tantes en vriendinnen

voor ieder woord op zoetigheid onthaald,

wordt thans mijn tong wel vorsteljk betaald:

men leest mijn lied in goud-op-snee of linnen.

Toch was ik altoos triest: al bij 't applaudisseren

word ik bevangen door een plotseling verdriet

en moet de juich'nde zaal héél snel de rug toe keren,

terwijl ik huiverend snik: 'ik hoor hier niet!'

Talens & synové

Byl jsem raným umělcem: soutěž v kreslení nade všemi

vyhrál jsem a trefný limerik složil jsem v mladém věku.

Mé verše byly chváleny příjemnými vůněmi

a dobyl jsem nespočet krásných pohárů a úspěchů.

Takto stoupala moje hvězda: díky přítelkyním a tetám

byla má slova vždy sladce odměněna,

pro svůj jazyk v penězích létám:

ať už je má píseň pozlacená či plátěná.

Přesto jsem byl vždy skleslý: už při potlesku

se i přes mou nevoli se mnou smutek sbratří

a musím se od jásajícího davu odvrátit rychlostí blesku,

zatímco se chvěji a vzlykám: „Já sem nepatřím!“

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bestaat uit vier strofen. De eerste twee strofen hebben vier verzen en de volgende twee hebben twee verzen. De laatste twee strofen zijn door een rijmschema met elkaar verbonden. Het gedicht gebruikt gekruist rijm en omarmend rijm. Er verschijnen realia met betrekking tot het dagelijks leven. Het thema is eenzaamheid en het gevoel nergens bij te horen.

Problemen bij het vertalen

Het probleem was de titel van het gedicht zelf. *Talens & Zn.* was een Nederlands bedrijf dat bijvoorbeeld inkt of lijm produceerde. De titel is niet direct gerelateerd aan de inhoud van het gedicht. Uiteindelijk werd besloten dat alleen het woord *zonen* uit de titel vertaald zou worden, maar dat de betekenis op geen manier uitgebreid, gegeneraliseerd of genaturaliseerd zou

worden. Als de vertaling echter daadwerkelijk was gepubliceerd, zou het gepast zijn geweest om een voetnoot bij te voegen.

3. 22. Gedicht 22

De smart van een pupil

in E-klein

Ach! Voetbal was zo'n droevige bedoening,
als in december, op het allerlaatste veld,
een troosteloze nevel om je schoen hing,
de hoop op winnen lang ter aard' besteld.

Je speelde weer op veel te hoge doppen
voor zo'n hard veld: de vorst zat in de grond.
De bal vloog als een kogel in het rond;
je bad maar dat je die niet hoefde koppen!

Neerslachtig zat je dan in de kantine
en staarde in een kopje erwtensoep.

Maar meer trek had je in een potje grienen:
gelukkig liet de keeper juist een poep.

Útrapy svěřence

v Emoll

Ach, smutná to záležitost ten fotbal,
když v prosinci, na posledním mači,
se kolem kopaček ponurý vznášel opar,
však na naději na vítězství už hlína shora tlačí.

Opět jsi hrál na příliš velké riziko
na tak tvrdém hřišti: zima se o trávu třela.
Míč kroužil kolem jako střela;
modlil ses, abys do toho nemusel hlavičkou.

V kantýně ses pak mračil
a do misky hrachovky zíral.

Ale větší chuť jsi měl na utkání v pláči:
naštěstí právě brankář svoje bobky sbíral.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bestaat uit vier strofen. De eerste twee strofen hebben vier verzen en de volgende twee hebben twee verzen. De laatste twee strofen zijn door een rijmschema met elkaar verbonden. Het gedicht gebruikt gekruist rijm en omarmend rijm. Er zijn hier geen problematische realia. Het thema is de teleurstelling en pijn van het leven.

Problemen bij het vertalen

In de eerste strofe komt halfrijm voor, omdat het niet mogelijk was om geschikte rijmwoorden te vinden.

3. 23. Gedicht 23

Ginds doolt de kleine knekelman...

Daar hobbelt eenzaam Weemoedts sombere Trabant

(‘Kleine begrafenissen door het hele land’)

door beemd en dreef, verschijnt in ieder dorp of vlek:

wáár hij passeert verstomt onmidd’lijk het gesprek.

De pet gaat af, de boerenbroek zakt naar beneden

– dat is al eeuwen lang een blijk van diepe rouw –,

men holt het erf op, roept om kinderen en vrouw,

zoekt in de hele stulp naar wie is overleden.

Maar boer, boerin! Laat mij u niet verjagen:

’k kom om uw dode veldmuis, hond en kat.

’k Vraag slechts de eer díe droeve plicht te mogen dragen:

In luxe kist, in schoeneloos of lege krat.

Támhle se potuluje malá smrtka

Weemoedtův ponurý trabant tam potáci se

(„malé pohřby po celém širém okolí“)

přes louky a aleje, objeví se v každé obci či vsi:

kudy projede, tam utichnou hovory.

Kalhoty jsou sundány, i čepice se dolů smýká
- znamením hlubokého zármutku je to odjakživa -,
muž vtrhne do dvora, svou ženu a děti vyzývá,
po chalupě pátrá, kdo že už nedýchá.

Ale sedláku, selko! Mnou odehnat se nedejte:
jdu po vaší mrtvé polní myši, kočce a feně.

Jen mi čest vykonat tu bolestnou povinnost dopřejte:
v přepychové rakvi, bez bot nebo v prázdné bedně.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bestaat uit vier strofen. De eerste twee strofen hebben vier verzen en de volgende twee hebben twee verzen. De laatste twee strofen zijn door een rijmschema met elkaar verbonden. Het gedicht gebruikt gepaard rijm en omarmend rijm. Het gedicht bevat realia met betrekking tot kunst en cultuur. Het thema is de dood en de perceptie ervan.

Problemen bij het vertalen

Omdat het onmogelijk was om geschikte rijmwoorden te vinden, werd het rijmschema van de eerste strofe veranderd en werd het gekruist rijm gebruikt. Om dezelfde reden komt het halfrijm twee keer voor in de vertaling.

Een probleem ontstond bij het vertalen van het woord *knekelman*, dat zowel naar een begrafenisondernemer als naar Magere Hein/Dood kan verwijzen. Er is geen woord in het Tsjechisch dat beide betekenissen combineert. Op basis van de context werd echter besloten dat de tweede betekenis waarschijnlijk belangrijker was, dus werd het woord als *smrtka* vertaald.

3. 24. Gedicht 24

Mafketel

‘k Won in mijn leven nooit de Omloop van het Volk,
‘k zat liever uit een boom wat toe te kijken,
of zweefde weg, onttrokken door een wolk,
liet anderen graag op eerste plaatsen prijken.

Ook waar een goede baan werd weggegeven,
kwam ‘k dagen later pas, schoorvoetend, dichterbij
en zag gerustgesteld de sollicitantenrij.
Het haalde wel wat snelheid uit mijn leven.

Maar om het hardst rende ik altijd naar mijn bed,
was vaak het eerste weg uit dit luidruchtig leven
en had mijn tanden al in meen’ge droom gezet
als u uw vrouw nog vlug een moede veeg moest geven.

Cvok

Závod Lidu v životě jsem nevyhrál,
raději jsem se díval, sedě na stromě,
či odplouval, když mrak s sebou mě vzal,
a první místa jsem jiným přenechal vědomě.

Dokonce i tam, kde bylo práce do sytosti,

jsem se neochotně až za pár dní uráčil,
ale pohled na frontu uchazečů mi postačil
ke klidu a ubral mi na rychlosti.

Co nejrychleji jsem vždy utíkal do postele,
z toho frmolu první jsem se dokázal odpojit

a do přehršle snů zakousl jsem se směle,
zatímco jsi vyčerpán svou ženu musel uspokojit.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bestaat uit vier strofen. De eerste twee strofen hebben vier verzen en de volgende twee hebben twee verzen. De laatste twee strofen zijn door een rijmschema met elkaar verbonden. Het gedicht gebruikt gepaard rijm en omarmend rijm. Er zijn hier geen problematische realia. Het thema is ontsnappen aan het leven.

Problemen bij het vertalen

Aanvankelijk werd *Omloop van het Volk* vertaald als *Běh lidu*, maar omdat www.wielerspiegel.wordpress.com aangeeft dat het om een wielervedstrijd ging, werd de vertaling veranderd in *Závod Lidu*. Het is echter niet duidelijk of de auteur daadwerkelijk naar deze specifieke wielervedstrijd verwees.

Vanwege de onmogelijkheid om een geschikt rijmwoord te vinden, bevat de eerste strofe halfrijm.

3. 25. Gedicht 25

Halfje wit

De bakker zie ik dagelijks verbleken;

de groenteman stopt druiven in mijn tas.

Door heel de stad met stomheid nagekeken,
zou ik verdomd graag willen weten wat er was.

Trocha cukru

Pekař, jehož denně vidím blednout;
zelinář mi do tašky začal hrozny cpát.
Celé město nemůže zrak odtrhnout,
co tam sakra bylo, to bych věděl rád.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht heeft maar één strofe, die vier regels telt en gekruist rijm gebruikt. Hoewel er geen realia in het gedicht staan, is er wel een slanguitdrukking. Het thema is de reactie van de omgeving op een wanhopig en vermoedelijk ziek persoon.

Problemen bij het vertalen

Een halfje wit is een synoniem voor cocaïne, dus was het nodig om een slangwoord voor deze drug in het Tsjechisch te vinden die op de een of andere manier gerelateerd is aan bakken, omdat halfje wit niet alleen verwijst naar cocaïne, maar ook naar wit brood, wat de primaire betekenis is. De mogelijkheden waren kokosnoot en suiker, omdat beide slangtermen zijn voor cocaïne. Uiteindelijk werd echter voor suiker gekozen, omdat dit toch meer met bakken wordt geassocieerd.

3. 26. Gedicht 26

Weemoedts internationale

't Liefst trok ik helpend door de hele maatschappij:
gaf 't jonge leven voor het welzijn in fabrieken,

verlichtte hier wat leed en maakte dáár wat vrij.

Bracht zo een kwinkslag aan de ongeneeslijk zieken.

Ik sloeg mijn tenten op vóór Wilton-Feyenoord,

Vermaakte 't werkvolk met wat leuke imitaties

en gekke stemmetjes of schalkse declamaties.

En stond met druivensuiker 's avonds aan de poort.

Maar wáár ik kom slaan hele klassen op de vlucht:

een werf stroomt leeg, een drukke helling wordt verlaten.

Dan keer ik bitter weer, langs onverlichte straten

en slinger troosteloos mijn feestneus door de lucht.

Weemoedtova internacionála

Nejraději bych pomáhaje putoval společností:

mladý život dal bych za v továrnách blahobyt,

tu ulehčil utrpení, tam přidal trochu volnosti.

Při nevyléčitelně nemocných vtip bych nadhodil.

Před společností Wilton-Feyenoord jsem si postavil stany,

Dělnický lid bavil jsem vtipnými imitacemi,

bláznivými hlasy a šibalskými deklamacemi.

Večer jsem stál s hroznovým cukrem u brány.

Kamkoliv však přijdu, celé třídy prchají:

přístaviště prázdnotou zeje, rušná rampa je opuštěná.

Pak se trpce otočím zpět, tam ulice neosvětlená

a mé nozdry se vstříc pařbám vrhají.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bestaat uit vier strofen. De eerste twee strofen hebben vier verzen en de volgende twee hebben twee verzen. De laatste twee strofen zijn door een rijmschema met elkaar verbonden. Het gedicht gebruikt gekruist rijm en omarmend rijm. In de tekst staan realia met betrekking tot werk. Het thema is de eenzaamheid van iemand die afgewezen en niet geaccepteerd wordt door de maatschappij.

Problemen bij het vertalen

Het probleem ontstond bij het vertalen van de naam van het bedrijf Wilton-Feyenoord, dat zich met scheepsbouw en scheepsreparatie bezighield. Omdat de Tsjechische lezer waarschijnlijk niet weet dat dit een maatschappij is en wat ze doet, werd in de vertaling het woord *společnost* voor de bedrijfsnaam ingevoegd om te voorkomen dat de lezer zou denken dat het om een geografische benaming gaat. Verdere verduidelijking zou al storend en kunstmatig over kunnen komen.

3. 27. Gedicht 27

Onder lijn 4

De werkers kwamen fluitend van karwei,

staken de rijweg over, dromden rond de halte.

De adel van hun kracht beschaamde mij:

triest hing daartussen, zinloos, mijn gestalte.

Een eerlijk broodblik priemde in mijn kraag,
een zwaar beslagen schoen rustt' op mijn tenen.
Mijn leven had nog nooit zo leeg geschenen:
ik had alleen een plaat gekocht vandaag.

O! 't Liefst zou ik van hen hier voorman wezen
en legde in één gebaar de hele haven lam!

Maar ach! Voor morgen staat een boek op het program.
En dan maar weer een plaat, men kan niet eeuwig lezen.

Pod čarou 4

Dělníci si s pískotem z šichty cestu razili,
přešli silnici, mačkali se ve veřejné dopravě.
Zahanbila mě vznešenost jejich síly:
cáry zbytečnosti visely na mé postavě.

Od upřímné formy na chleba má límec rány bodné,
na chodidlech mi odpočívala zamlžená bota.
Přepadla mě pustota mého života:
Jen desku jsem dnes koupil za drobné.

O! Předákem bych tu byl nejradši.

A jedním gestech bych přistavu přinesl ochromení!

Ale ouha! Zítřka je na programu čtení.

Nelze však číst věčně, a tak se deska znovu otáčí.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bestaat uit vier strofen. De eerste twee strofen hebben vier verzen en de volgende twee hebben twee verzen. De laatste twee strofen zijn door een rijmschema met elkaar verbonden. Het gedicht gebruikt gekruist rijm en omarmend rijm. Er zijn geen problematische realia in de tekst. Het thema is het gevoel van nutteloosheid in de context van socialisme/communisme.

Problemen bij het vertalen

In de tweede strofe van de vertaling komt halfrijm voor, omdat het niet mogelijk was een geschikt rijmwoord te vinden.

3. 28. Gedicht 28

Spiegeltje, spiegeltje...

Hoe ik mijn haar ook kam, bij kaars- of neon-licht:

Wat er onstaat is nooit een eigentijds gezicht.

Zrcadlo, zrcadélko...

Ať si vlasy češu jakkoliv, ve světle neonů či svíčky záře,

není mi soudobé nikdy dopřáno tváře.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bestaat uit één strofe, die twee regels bevat. In het gedicht wordt gebruik gemaakt van slagrijm. Er staan geen Nederlandse realia in, maar wel een verwijzing naar het sprookje *Sneeuwwitje*. Het thema is het gevoel nergens bij te horen.

Problemen bij het vertalen

Het probleem was de vertaling van de titel van het gedicht zelf, die verwijst naar het sprookje *Sneeuwwitje*, in het bijzonder de passage waarin haar stiefmoeder aan de spiegel vraagt wie de mooiste ter wereld is. Terwijl de spiegel in de Nederlandse context van dit sprookje in het diminutief wordt aangeduid, is dat in het Tsjechisch niet het geval, hoewel zelfs in sommige Tsjechische versies van het sprookje te zien is dat er pas een tweede keer in het diminutief naar wordt verwezen, wat uiteindelijk in deze vertaling het geval is.

3. 29. Gedicht 29

De hoogste tijd

Nu zit ik nog gezellig in 't café
en staar naar buiten: natte sneeuw valt in de straat.
Maar straks, als plots de tochtdeur open slaat
en Hein verschijnt, mijn aanwijst: *'Kom je mee?!'*

Wat dan? Als, slechts gevolgd door slak en rat
een kindse bidder 't lichaam naar de groeve kruit
en 'EEN TWEE DRIE IN GODSNAAM!' in het gat
stort, 't zaakje met wat blaad'ren sluit.

Zal ik dan juichen in dat grote Hemelkoor
met Eng'len links en rechts, die dansen, spelen
en Eeuwig zingen rond de klare Troon van God?

Zal ik Zijn Toorn niet wekken met mijn rauwe strot

die het gezang verscheurt uit duizend gouden kelen:
'Dat is die Weemoedt, Heer, die zong altijd zo schor!'

Nejvyšší čas

Sedím právě v kavárně v náladě příjemné
a zírám ven: Z nebe se mokré vločky ženou.
Však později se zčistajasna otevřou dveře prosklené
a objeví se Zubatá: „*Jdeš se mnou?!*“

Co teď? Když, následován jen slimákem a krysami,
dětinská modlitba pudruje tělo do hrobu
a „JEDNA DVA TŘI PROBOHA!“ do jámy
ukládá, pak přidá z listů výzdobu.

Mám se tedy v tom velikém nebeském Chóru radovati
s Anděly nalevo i napravo, již tančí i hrají,
a věčně pějící okolo Božího Trůnu jasného?

Mám vzbudit Jeho Hněv s pomocí svého hlasu drsného,
Při jehož zvuku se tisíce zlatých hrdel trhají:
„To je ten Weemoedt, Pane, jenž při zpěvu tak chraptí!“

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bestaat uit vier strofen. De eerste twee hebben vier verzen en de laatste twee hebben drie verzen, die met elkaar door een rijmschema verbonden zijn. Het gedicht gebruikt gekruist

rijm, omarmend rijm en verspringend rijm. Er zijn realia met betrekking tot kunst en cultuur. Het thema is de dood en het feit dat die kan komen, zelfs als niemand hem verwacht.

Problemen bij het vertalen

In het origineel komt het karakter Hein voor, de Nederlandse benaming voor dood. In het Tsjechisch bestaat er geen dergelijke benaming voor de dood die ook een gewone naam is, dus werd in de vertaling het woord *Zubatá* gebruikt. Exotisatie zou in dit geval niet mogelijk zijn geweest omdat Tsjechische lezers de naam Hein niet zouden hebben geassocieerd met de dood.

3. 30. Gedicht 30

Een huis vol

Ik ben getrouwd met Treurigheid,
woon samen met Verdriet.
Krijg soms bezoek van Eenzaamheid
maar helpen doet dat niet.

Plný dům

Žal vzal jsem si za děvů,
bydlím spolu se Smutkem.
Samota občas přijde na návštěvu,
ale nepomáhá se Zármutkem.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht heeft in totaal één strofe, die vier regels telt. Het gedicht maakt gebruik van gekruist rijm. Er komen geen problematische realia voor. Het thema is een eenzaam en triest leven.

Problemen bij het vertalen

In het origineel worden de trieste elementen van het leven met een hoofdletter geschreven. In de vertaling is deze eigenschap behouden, inclusief het woord *zármutek*. Dit woord komt niet in het origineel voor, maar als het het enige woord zou zijn dat met een kleine letter is geschreven, zou het storend zijn.

3. 31. Gedicht 31

Circus Horlepiep

Bezitter van het zwartste hart

En drager van de teerste longen,

Word ik den volke opgedrongen

Op kermissen en paardenmarkt.

De mensheid huivert bij mijn blik:

De roestlaag op mijn beide wangen,

De afgrond in mijn doodsgezangen:

Wie overleeft mijn: 'Laatste snik'?

Hoog op mijn schouders zit een aap,

Die zo aangrijpend droef kan wenen

Dat boeren wank'len op hun benen,

Slechts geroerd door biet en raap.

Mijn beer staat moe-melancholiek,

Danst zo plezierloos op zijn voeten,

Dat velen het schouwspel haastig groeten.

Wie blijft is voor zijn leven ziek.

Die ligt te kwijnen in zijn bed:

Kan jarenlang de slaap niet vatten

En moet zich ied're dag bezatten

Om 't beeld dat zich heeft vastgezet.

De witte hond met centenbak

Heeft in zijn blaf zo' n doodsverlangen

Dat menigeen zich heeft verhangen

Nog zonder dat hij één woord sprak.

Des avonds in de kleine wagen

Als hond en beer ter ruste gaan,

Houd ik niet op de aap te vragen:

'Waar danken wij dit alles aan?'

'Waar is het meisje wel gebleven,

Dat zong en danste voor de troep?'

En als ik dan vraag naar de zin van 't leven,

Dan krijg je de aap een schrille roep.

Cirkus Horlepiep

Nejtemnějšího srdce majitel

A nejněžnějších plic plných téru nositel,

Na trzích lidem mě vnucují,

Kteří si tam koně kupují.

Můj pohled děs vzbuzuje v lidech:

Rez mi obě tváře třísni,

Propast v mé smrtelné písni:

Kdo přežije můj: „Poslední vzdech“?

Opice mi sedí vysoko na rameni,

V pláči se tak dojemně ztrácí,

Až se sedlákům nohy kácí,

Jsou sotva řepou a tuřínem rozechvěni.

Můj medvěd tam unavený v melancholii postává,

Bez radosti na tlapách tančí,

Že mnozí spěšně odcházejí radši.

Kdo zůstane, s životem si zahrává.

Ten, jenž chřadne ve své posteli:

Spánek se už léta v marné mění pokusy

A den každičkový se zlít musí

Pod obraz, kterým ho prokleli.

V bílého psa s pokladničkou na mince
Štěkotu jakési přání smrti děsilo,
Že se už mnoho lidí oběsilo,
I když nepromluvil na žádného jedince.

V noci ve voze malém,
Když pes a medvěd ulehnu,
Ptám se opice neustále:
„Čemupak vděčíme za to všechno?“

„Kde se teď ta dívka motá,
jež tančila pro vojáky?“
A když se zeptám na smysl života,
opice spustí řev, jenž léká i ptáky.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht heeft in totaal acht strofen met vier verzen. Het gedicht combineert omarmend rijm en gekruist rijm. Er zijn realia met betrekking tot kunst en cultuur in het gedicht. Het thema is de droefheid van het leven en het gevoel dat het leven geen zin heeft.

Problemen bij het vertalen

Horlepiep is de naam van een Schotse matrozendans. In het Tsjechisch wordt meestal de Engelse versie gebruikt, maar in dit geval is de Nederlandse versie gebruikt omdat zelfs de Engelse versie niet bekend bij de Tsjechen is.

Vanwege de onmogelijkheid om geschikte rijmwoorden te vinden, is het rijmschema van de eerste strofe veranderd in slagrijm, en om dezelfde reden bevat de voorlaatste strofe van de vertaling halfrijm.

3. 32. Gedicht 32

Dubbelgebeid

'Geef mij maar *Weemoedt*, ober, Oude Klare!'

Riep ineens een schrille stem,

'*Weemoedt*, *Weemoedt*! Da's je ware!

Ouder dan Methusalem!'

Dvakrát destilovaný

„Starého čistého *Weemoedta*, čišníku, kolik je jen možno!“

Náhle se pronikavý hlas rozlehl sálem,

„*Weemoedt*, *Weemoedt*! To je přesně ono!

Starší než Metuzalém!“

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht telt één strofe met vier verzen. Er wordt hier gekruist rijm gebruikt. Er zijn hier geen problematische realia, omdat de Bijbelse vergelijking in kwestie ook in de Tsjechische taal bekend is. Het thema is ouderdom.

Problemen bij het vertalen

Een probleem was de woordenschat met betrekking tot alcohol, omdat het niet duidelijk was om welke alcohol het precies ging.

Omdat het niet mogelijk was om geschikte rijmwoorden te vinden, verscheen er halfrijm in de vertaling.

3. 33. Gedicht 33

Morgenrood

De week begint pas. Het is Maandag kwart voor negen,
en ik roer nu al zo neerslachtig in m'n thee...

Maar ik zal sterk zijn: kijk! daarbuiten schijnt de regen!

En aan het venster piept de vleermuis vrolijk mee!

Ranní červánky

Pondělí. Týden právě začíná. Devět bude za chvíli

a já se sklíčeně nimrám v čaji...

Budu ale silný: podívej! déšť venku sílí!

A netopýr vesele kvičí na parapetu okraji!

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht heeft één strofe met vier verzen. Er wordt hier gekruist rijm gebruikt. Er zijn hier geen problematische realia en het thema is depressie aan het begin van een nieuwe week.

Problemen bij het vertalen

Het venster is in de vertaling in een vensterbank veranderd om het gemakkelijker te maken om rijm in het vers te creëren.

3. 34. Gedicht 34

Wachttoren

Ik slijt mijn dagen tussen bed en schrijfpapier.

Nooit klinkt een lieve, held're meisjesstem van buiten:

‘Ach, kunt u zeggen: woont die droeve *Weemoedt* hier?’

Ik zou zo graag die treurbeuk in mijn armen sluiten!’

‘Ik zou zo graag z’n somb’re kamer willen luchten,
en alle zwaarigheid uit de gordijnen slaan,
en lekkere pudding koken, boordebol met vruchten,
en na het eten vliegens naar de koffer gaan!’

Maar het blijft stil. De dagen gaan voorbij.

Soms slaat een deur: mijn oude hond komt boven,
eet, drinkt en klautert snurkend in zijn mand.

En elke zondagmorgen belt apostel Blij.

Die houdt mij voor dat ik de lieve Heer moet loven,
en douwt een allerakeligst boekje in mijn hand.

Strážná věž

Postel a papír jsou mého dne meze.

Od milé dívky s jemným hlasem otázka tu nikdy nezazněla:

„Ach, mohu se zeptat: bydlí ten smutný Weemoedt na této adrese?

Tak ráda bych ten uzlíček smutku v náručí držela!“

„Tak ráda bych jeho ponurý pokoj vyvětrala

a ze záclon vytřepala všechny těžkosti

a hutný puding ovocem naládovala

a po jídle, necht’ se mě postel zhostí!“

Ticho neustává. Dny šírá jejich krátkost.

Občas bouchnou dveře: vidím svého psiho přítele,

nají se, pije a chrápe ve svém pelíšku.

Každé nedělní ráno mi volá apoštol Radost.

Pořád naléhá, abych chválil Pána Spasitele,

a vtiskne mi do dlaně tu nejhrozivější malou knížku.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht heeft in totaal vier strofen. De eerste twee strofen hebben vier verzen en de overige twee strofen hebben drie verzen. De laatste twee strofen hebben een gemeenschappelijk rijmschema. Het gedicht gebruikt gekruist rijm en verspringend rijm. Het gedicht bevat een problematische vaste uitdrukking. Het thema is het verlangen naar liefde.

Problemen bij het vertalen

De naam zou vertaald kunnen worden als ofwel *strážní věž*, wat natuurlijker klinkt, ofwel *strážná věž*. Uiteindelijk is voor de tweede optie gekozen, omdat de auteur waarschijnlijk verwijst naar het tijdschrift dat wordt uitgegeven door Jehovah's Getuigen en zo heet in het Tsjechisch.

De vertaling van de uitdrukking “naar de koffer gaan” was ook problematisch. Het was niet duidelijk of het naar bed gaan betekende of eerder seks hebben met iemand. Na overleg met de scriptiebegeleider werd voor de eerste optie gekozen.

Omdat er geen geschikte rijmwoorden gevonden konden worden, komt er halfrijm voor in de tweede strofe van de vertaling.

3. 35. Gedicht 35

Gezondheid!

Ik ben jonker Fris.

Ik weet goed wat drinken is:
drinken is maar droefenis,
eenzaam als een Dodenmis.
Dat zegt jonker Fris.

Na zdraví!

Já jsem Jonker Fris.
Vím, jaký má pítí říz:
hoře má v pítí rukopis,
osamělý jak v moři mys
Tak praví Jonker Fris.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bevat één strofe van vijf verzen. Er wordt gebruik gemaakt van slagrijm. Er staan realia met betrekking tot het dagelijks leven in de tekst. Het thema is alcoholisme.

Problemen bij het vertalen

Jonker Fris is een merk conserven, dus het zou ongepast zijn om het woord *jonker* te vertalen als *zeman*. In plaats daarvan is het woord met een hoofdletter geschreven om het de vorm van een naam te geven, aangezien het in het gedicht als een persoon voorkomt.

Door het lastige rijmschema is de betekenis van het derde en vierde vers enigszins veranderd.

3. 36. Gedicht 36

Een hele goeie

Ik droomde wel zo'n treurige paskwil:
je zei: 'Ik hou zo van je. *Eén april!!*'

Dobry vtipek

Zdal se mi takovy zoufaly paskvil:

řekla jsi: „Tak strašně tě miluju. *April!*!“

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bestaat uit één strofe, die twee regels bevat. Het rijmschema is slagrijm. Er zijn geen problematische realia. Het thema is onbeantwoorde liefde.

Problemen bij het vertalen

Er werd niet expliciet vermeld of de titel daadwerkelijk naar een grap verwijst, maar omdat dit te verwachten was, werd dit expliciet gemaakt in de Tsjechische vertaling.

3. 37. Gedicht 37

Krijtwit

Als Meester Weemoedt eens een uurtje vóór komt lezen

zit heel de klas met doodsverstijving in de bank;

en bij: ‘Het Jongetje Dat Nimmer Zou Genezen’

barst een orkaan los van gejammer en gejangk.

Zie hoe de kind’ren kwijnend sloffen door de gangen

en hunk’rend loeren naar een koele kapstokhaak,

terwijl een enk’le al verdachte loopjes maakt

om zich aan capuchon of mutsje op te hangen.

Is het zijn piepstem? Komt het door zijn dode ogen

die op twee steeltjes tikken tegen 't brillenglas?

Of is 't de grap dat hij zijn bochel kan verhogen

tot boven 't bord, onder zijn zwarte pandjesjas?

Hoe komt het dat veel ouders hem niet mogen

terwijl hij, kind nog, toch zo'n knuffeldiertje was?

Křídově bílá

Když mistr Weemoedt před třídou začne s řečí,

sedí studenti v lavicích jako zkamenělí;

a při: Chlapec, Jenž Se Nikdy Nevyléčí,

rotuje vír bědování a nářku všemi směry.

Hleď, jak se děti chřadnouce chodbami tahají

a prahnou po chladném věšáku,

zatímco se podezřele sbíhá hrstka jiných žáků,

již své čepice na věšák dávají.

Je to tím jeho pisklavým hlasem? Nebo že nechává

své mrtvolné oči, ať se na stopkách proti brýlím kulí?

Nebo je to tím, že svůj hrb zvedává

pod černým sakem až nad tabuli?

Proč pro něj mnoho rodičů těžko kladné slovo hledává,

když byl jako malý mazlíčkem, jenž se rád tulí?

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bestaat uit vier strofen. De eerste drie strofen hebben vier verzen en de laatste strofe heeft er twee. De laatste twee strofen hebben een gemeenschappelijk rijmschema. Het gedicht combineert omarmend rijm, gepaard rijm en verspringend rijm. Er zijn geen problematische realia. Het thema is eenzaamheid en de afwijzing van de mens door de maatschappij.

Problemen bij het vertalen

Het was de vraag of de zin “Het Jongetje Dat Nimmer Zou Genezen” een verwijzing was naar een literair werk of een bepaalde gebeurtenis. Het is echter waarschijnlijk een idee van de auteur, want er is geen intertekstueel verband gevonden.

3. 38. Gedicht 38

Milieu-quaestie

Geboren werd ik in de Lange-Jammer:

daar zong mijn moeder daag'lijks haar mistroostig lied.

In 't wiegje werd mijn voorhoofd alsmaar klammer,

en 'k dacht: *'Au fond apprecieer 'k dit leven niet'*.

Milieu-quaestie

V mém rodišti to bídou čpělo:

Tam vydávala moje matka denně zoufalé vytí.

V kolébce se mi pot lepil na čelo,

a já si říkal: „*Au fond apprecieer ani trochu toto žití.*“

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht heeft één strofe met vier verzen. Het gebruikt gekruist rijm. Het gedicht bevat realia met betrekking tot het dagelijks leven en ook passages in het Frans. Het thema is armoede.

Problemen bij het vertalen

De Franse passages, inclusief de titel, zijn niet in het Tsjechisch vertaald of genaturaliseerd, omdat dan het karakteristieke van het gedicht verloren zou gaan. Het probleem blijft echter dat de kennis van het Frans onder de Nederlanders op een beter niveau is dan onder de Tsjechen.

Er was ook een probleem bij het vertalen van de aanduiding *de Lange-Jammer*, wat een lang gebouw met kleine woningen voor de allerarmsten betekent. Uiteindelijk werd gekozen voor generalisatie en expansie en werd het begrip vertaald als “een naar armoede riekende geboorteplaats”.

3. 39. Gedicht 39

Kraantje lek

‘k Was dertien als de eerste grijze haren

door ’t korte kuifje braken: moeder in paniek!

Wat was er in haar broekeman gevaren!

‘Wat heb je dan gegeten? Ben je ziek?’

Ach moedertje! met vijf was ik volwassen.

Zat op mijn tiende volop in de overgang.

‘k Had vrouw en kinderen verloren; wist allang

niet meer waarop ik nog moest vlassen.

En slechts om ú en vaatje niet te schokken

bleef ik het ventje dat zo vrolijk in zijn blokken-
doos en spoortrein op kon gaan.

Maar ik proefde al de pit van het bestaan!
En daarom rolde er achter moeders rokken
uit 't pijpje van mijn broek een stille traan.

Protékající kohoutek

Bylo mi třináct, když mi první vyrašily šediny
mezi krátkými kadeřemi: Obličej matce zbledl!

Co jen to vplulo v kalhoty máminy!

„Jsi nemocný? Co jsi to jedl?“

Ach, maticčko! Dospěl jsem už v pěti.

Přechod u mě začal v deseti.

Ztratil jsem ženu a děti: Už dlouho tušení

nemám, kam směřovat své toužení.

A jen, abych vás nešokoval vousatými lícemi,

jsem zůstal klukem, jenž si se stavebnicemi

a vláčkem vesele hraje.

Ale už jsem zakusil, jak existence hořká je!

A proto, když se krčím za matčinými sukněmi,

nohavice tichou slzu saje.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht heeft vier strofen. De eerste twee hebben vier verzen en de laatste twee hebben drie verzen. De laatste twee strofen hebben een gemeenschappelijk rijmschema. Het gedicht combineert gekruist rijm, gepaard rijm en verspringend rijm. Hoewel het gedicht geen problematische realia bevat, bevat het wel een problematisch vaste uitdrukking. Het thema is een moeilijke kindertijd.

Problemen bij het vertalen

De vertaling van de uitdrukking “vlassen op iets” was problematisch. De betekenis is waarschijnlijk ergens op loeren of ergens naar verlangen en zo is het uiteindelijk in het Tsjechisch vertaald.

3. 40. Gedicht 40

In mei

In mei

bak ik

iedere

mor-

gen

'n

ei.

V máji

V máji

vařím

každé

rá-

no

si

čaj.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht telt één strofe en heeft geen rijmschema. Er zijn geen problematische realia in het gedicht. Het thema is de routine en stereotypen van het leven.

Problemen bij het vertalen

In dit gedicht speelt het esthetische aspect een grote rol. Het gedicht wordt met elke regel smaller, met als enige uitzondering de laatste twee regels. Dit is overgenomen in de vertaling, maar het was nodig om het woord *ei* te vervangen door het woord *thee*, omdat het eerste woord te lang is in het Tsjechisch.

3. 41. Gedicht 41

Pasfoto

Mijn linker oog heeft het al opgegeven
en houdt de droeve wereld voor gezien.
In het rechter piepert af en toe nog leven
achter verduisterd matglas van min tien.

Pasová fotka

Moje levé oko už to vzdalo
a požehnálo se se světem zarděným.
V levém to životem občas zablikalo
v deseti pod nulou za matným sklem potemněným.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht telt één strofe. De strofe heeft in totaal vier verzen. Er wordt gekruist rijm gebruikt en er zijn geen problematische realia. Het thema is verdriet en het verlies van hoop op verbetering.

Problemen bij het vertalen

Het was niet helemaal duidelijk wat de uitdrukking “van min tien” betekende. Na overleg met de scriptiebegeleider werd geconcludeerd dat het waarschijnlijk een aanduiding van temperatuur was, en het werd als zodanig vertaald.

3. 42. Gedicht 42

Een smartelijk verzoek

Aan de Minister van Cultuur, Recreatie & Maatschappelijk Werk.

Op de fabriek houd ik geen dag m'n voorschoot droog

en moet ik 't ketelpak in elke schafttijd wringen

van al de tranen die daar uit mijn ogen springen.

Acht! in mijn kaplaars staat het vocht een meter hoog!

Bij iedere doos die weer zo treurig aan komt rollen,

stort ik mij jammerend om genade op de band

en krijg dan nietjes in mijn oor of soms katrollen:

met mijn collega's is er dus niets aan de hand!

Integendeel: die lachen, gieren, brullen

nog heel wat af zo met elkaar, vertellen bakken:

ik tel per dag toch zeker duizend stijve lullen!

En dat is meer dan onze grootste truck kan pakken.

Nu is het zo, Minister, ik ben eigenlijk dichter,

zoals U zelf al aan het rijm heeft kunnen merken.

En daarom smeed ik U: ach! Maak mijn toekomst lichter!

Ik sta mij hier het dolhuis in te werken.

Ministertje, toe! Hoor dit koor van zuchten

en geef uw Weemoedt alstublieft een daagje vrij

waarop zijn goed kan drogen en zijn hartje luchten

en hij een vers kan schrijven in de stomerij.

Žalostná žádost

Ministru kultury, rekreace a sociálních věcí.

V továrně mi zástěra suchá nikdy nevydrží

a montérky ždímám před každou směnou

od slz, které se mi z očí hrou.

Ach! V holínkách mám vody jako po průtrži!

S každou krabicí, jež po pásu se přikutálí,

se na něj vrhám a kvílím o trochu milosti

a pak svorky a občas klatky mé uši šálí:

mým kolegům se nedějí žádné lichosti!

Naopak: jásají, křičí, smějí se,

vyprávějí si příběhy, dobrá nálada vládne:

Za den jsem tvrdých per napočítal tisíce!

Tedy víc, než náš největší náklad'ák naložit zvládne.

Jde o to, pane ministře, že jsem vlastně poetou,

jak jste snad z rýmu už vyvodil.

A proto Vás úpěnlivě prosím: Necht' mé budoucí dny jasně rozkvetou!

Jsem na pokraji toho, abych život v blázinci zahodil.

Pane ministře, prosím! Vyslyšte ten sbor naříkání

a dejte prosím svému Weemoedtovi dovolenou,

aby si usušil svršky a srdci dopřál provětrání

a aby v čistírně báseň sepsal na kolenou.

De karakteristieken van het gedicht

Het gedicht bevat vijf strofen die uit vier verzen bestaan. In het gedicht komen omarmend rijm en gekruist rijm voor. Er zijn ook realia met betrekking tot het politieke en sociale leven. Het thema is het harde leven van de arbeidersklasse.

Problemen bij het vertalen

Het gedicht was waarschijnlijk gericht aan de toenmalige Nederlandse minister Harry van Doorn, hoewel zijn naam niet expliciet in het gedicht wordt genoemd. Deze schijnbare anonimiteit is bewaard gebleven in de vertaling. De naam van het ministerie zelf was echter ook een probleem, aangezien in het toenmalige Tsjecho-Slowakije, en zelfs later in Tsjechië, het ministerie van Cultuur niets te maken had met recreatie of maatschappelijk werk. Het zou echter niet gepast zijn geweest om de naam te naturaliseren, aangezien het gedicht juist verwijst naar het gebrek aan vakantie, dus recreatie. Als alleen het Ministerie van Cultuur in de vertaling zou voorkomen, zou dat in deze context geen zin hebben.

4. Conclusie

De vertaling van de dichtbundel *Geduldig lijden* leverde een aantal vertaalproblemen op, die in vijf categorieën kunnen worden samengevat:

4. 1. Vertaalproblemen met betrekking tot Nederlandse realia

Vanuit het vertaalpunt waren er veel problematische Nederlandse realia in deze gedichtenbundel. Ze kwamen in totaal in zeventien gedichten voor, en in het geval van het vierde gedicht zelfs twee keer. De meest voorkomende categorie van realia was met betrekking tot kunst en cultuur, die in totaal acht keer in de bundel voorkwam, namelijk twee keer in het gedicht nummer 4 en vervolgens in de gedichten 13, 14, 18, 23, 29 en 31. In vier gevallen neigde de vertaling naar domesticatie (naturalisatie) en generalisatie, terwijl in de overige gevallen naar exotisatie werd overgegaan. Exotisatie werd vaak afhankelijk gemaakt van het feit dat als de vertaling daadwerkelijk was gepubliceerd, zou een voetnoot passend zijn.

De realia met betrekking tot het dagelijks leven staan zes keer in de bundel, met name in de gedichten 2, 3, 17, 19, 21 en 35. Domesticatie (naturalisatie) was opnieuw de gebruikelijke oplossing. Tweemaal werd exotisatie toegepast. Bij één van deze gedichten zou het eventueel gepast zijn om een voetnoot toe te voegen.

In de verzameling waren er drie keer realia met betrekking tot het politieke en sociale leven, namelijk in de gedichten 8, 9 en 42. In één geval werd domesticatie (naturalisatie) gebruikt. In

één geval werd gekozen voor domesticatie (naturalisatie) en generalisatie, en in twee gevallen voor exotisatie. In één van de gevallen van exotisatie zou een voetnoot weer passend zijn.

Verder kwam de realia met betrekking tot werk één keer voor in de gedichten. Dit was gedicht nummer 26, waarin de naam van een Nederlands bedrijf stond. Uiteindelijk werd voor exotisatie besloten door het toevoegen van het Tsjechische woord *společnost* vóór de naam van het bedrijf, om de lezers niet de indruk te geven dat het om een geografische benaming ging.

4. 2. Vertaalproblemen met betrekking tot het behouden van het rijmschema

Omdat er geen geschikte rijmwoorden werden gevonden die bij het oorspronkelijke rijmschema pasten, werd het schema in de vertaling verschillende keren gewijzigd. Dit betrof de gedichten 1, 6 en 8. In het eerste geval werd gepaard rijm in omarmend rijm veranderd, in het tweede geval gekruist rijm in gepaard rijm en in het laatste geval omarmend rijm in gekruist rijm.

4. 3. Vertalingsproblemen met betrekking tot behouden van rijm

In totaal twee keer, namelijk in de gedichten 11 en 20, kon het rijm niet behouden blijven. In tien gevallen moest volrijm in halfrijm veranderd worden, namelijk in de gedichten 9, 12 (twee keer), 20, 22, 24, 27, 31, 32 en 34.

4. 4. Vertaalproblemen met betrekking tot vaste uitdrukkingen

Er waren in totaal vijf problematische vaste uitdrukkingen in de verzameling, met name in de gedichten 1, 7, 34, 38 en 39. In de meeste gevallen werden deze uitdrukkingen opgelost door dynamische equivalentie. De oorspronkelijke boodschap bleef daarom grotendeels behouden, hoewel er andere middelen dan in het origineel werden gebruikt. Eén keer werd een letterlijke vertaling toegepast, omdat in dat specifieke geval de primaire betekenis van de vaste uitdrukking ook relevant was.

4. 5. Verdere vertaalproblemen

Soms kwamen er vertaalproblemen in het gedicht voor die niet in één van de bovenstaande categorieën kunnen worden ondergebracht. Deze omvatten het gebruik van de gebiedende wijs,

het gebruik van verkleinwoorden, de kwestie van tutoyeren, neologismen, citaten uit de Bijbel, slanguitdrukkingen of het esthetische aspect van de gedichten. Deze kwesties worden meer in detail bij elk gedicht besproken.

Tot slot moet in deze categorie ook worden vermeld dat er in het origineel vaak spelfouten voorkwamen. Voorbeelden hiervan zijn woorden als *daaglijks*, *conjunctuur* en *trostloos*.

Hoewel er af en toe vertaalproblemen zijn in de gedichten die uitsluitend in een bepaald gedicht voorkomen en nergens anders, is het overgrote deel van de vertaalproblemen bij het vertalen van de Geduldig lijden collectie van dezelfde aard.

Resumé in het Tsjechisch

V této práci se věnuji analýze překladatelských problémů, které vznikly při překladu básnické sbírky *Geduldig lijden* od Léviho Weemoedta. Důraz je kladen na problémy při překladu rýmovaných částí básní a nizozemských reálií. Cílem je zjistit, zda jsou překladatelské problémy u každé básně unikátní, nebo zda se stále opakují.

V teoretické části, která je rozdělena na dvě kapitoly, se zaměřuji na překladatelský proces při překladu poezie, strategie při překladu poezie, kompetence překladatele poezie a polysystémovou teorii. Dále se věnuji také rýmům a reáliím, jejich druhům a způsobu jejich překladu.

V praktické části provádím analýzu překladů jednotlivých básní. Nejdůležitější poznatky z analýzy jsou poté shrnuty v závěru.

Na základě analýzy jsou překladatelské problémy při překladu této sbírky rozděleny do pěti kategorií. Nejčastěji se překladatelské problémy týkaly překladu reálií. Následovaly překladatelské problémy týkající se zachování schématu rýmu, překladatelské problémy týkající se zachování rýmu samotného, překladatelské problémy týkající se ustálených slovních spojení a další méně časté překladatelské problémy.

Z analýzy tedy vyplývá, že se překladatelské problémy opakují a nejčastěji souvisejí se zachováním rýmů a jejich schématu a nizozemskými reáliemi.

Resumé in het Engels

In this thesis, I analyse the translation problems that arose during the translation of Lévi Weemoedt's poetry collection *Geduldig lijden*. The emphasis is on the translation problems of the rhyming parts of the poems and the Dutch realia. The aim is to determine whether the translation problems are unique to each poem or whether they are recurrent.

In the theoretical part, which is divided into two sections, I examine the translation process in translating poetry, strategies in translating poetry, competences of the poetry translator and the polysystem theory. I also discuss rhymes and realia, their types and how they are translated.

In the practical part, I analyse the translations of individual poems. The most important findings of the analysis are then summarized in the conclusion.

Based on the analysis, the translation problems in translating this collection are divided into five categories. The most frequent translation problems were related to the translation of realia. This was followed by translation problems related to the preservation of the rhyme scheme, translation problems related to the preservation of the rhyme itself, translation problems related to fixed expressions, and the remaining translation problems.

The analysis thus indicates that the translation problems are recurrent and most often related to the preservation of the rhyme and its scheme and Dutch realia.

Bronnen

Literatuur

Andringa 2006 – Els Andringa: ‘Penetrating the Dutch Polysystem: The Reception of Virginia Woolf’. In: *Poetics Today* 2006 27 (3): 501-568.

Aveling 2019 – Harry Aveling: ‘James Holmes and Burton Raffel on Four Ways of Translating Poetry.’ In: *The AALITRA Review: A Journal of Literary Translation*. 14 2019: 21-27.

Bly 1983 – Robert Bly: *The Eight Stages of Translation*. Chicago: Rowan Tree Press 1983: 68-89.

Codde 2003 – Philippe Codde: ‘Polysystem Theory Revisited: A New Comparative Introduction’. In: *Poetics Today* 1990 24 (1): 91-126.

de Jong 2018 – Matthijs de Jong: ‘Luthers missie en de Bijbel in Gewone Taal’. In: *Bijbel in gewone taal*. 13.10.2018. URL: <https://bijbelingewonetaal.nl/actueel/blogs/item/luthers-missie-en-de-bijbel-gewone-taal/> [geraadpleegd 27.04.2024].

Dryden 2021 – John Dryden: ‘From the Preface to Ovid’s Epistles’. In: *The Translation Studies Reader*, red.: Lawrence Venuti. London: Routledge 2021: 38-42.

Du 2012 – Xiaoyan Du: ‘A Brief Introduction of Skopos Theory’. In: *Theory and Practice in Language Studies* 2012 2 (10): 2189-2193.

Even-Zohar 1990 – Itamar Even-Zohar: ‘Polysystem Studies’. In: *Poetics Today* 1990 11 (1): 3-94.

Flajšhans 2013 – Václav Flajšhans: *Česká přísloví. Sbirka přísloví, prúpovědí a pořek. lidu českého v Čechách, na Moravě a v Slezsku I+II*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci 2013.

Holmes 1971 – James Holmes: ‘Forms of Verse Translation and the Translation of Verse Form’. In: *The nature of translation*, red.: James Holmes. Berlin: De Gruyter Mouton 1971: 89-106.

- Hu 2018** – Yanping Hu: ‘Two Orientations in Translation from the Cultural Perspective’. In: *Advances in Social Science, Education and Humanities Research* 2018 (89): 374-377.
- Ibrahim e. a. 2013** – Robert Ibrahim: *Úvod do teorie verše*. Český Těšín: Filip Tomáš – Akropolis 2013.
- Ischenko 2012** – I. Ischenko: ‘Difficulties while translating realia’. In: *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля* 2012 1 (3): 273-278.
- Kosters 2024** – Onno Kusters: ‘De regels voorbij: het vertalen van poëzie’. In: *Literair vertalen*. 21.02.2024. URL: <https://literairvertalen.org/kennisbank/de-regels-voorbij-het-vertalen-van-poezie> [geraadpleegd 27.04.2024].
- Lefevere 1975** – André Lefevere: *Translating Poetry: Seven Strategies and a Blueprint*. Assen: Van Gorcum, 1975.
- Levý 2012** – Jiří Levý: *Umění překladu*. Praha: Miroslav Pošta - Apostrof 2012.
- Lieber 2015** – Laura Lieber: ‘Piyyut’. In: *Oxford bibliographies*. 26.10.2015. URL: <https://www.oxfordbibliographies.com/display/document/obo-9780199840731/obo-9780199840731-0059.xml> [geraadpleegd 27.04.2024].
- Maas 1991** – Willem Maas: ‘Lévi Weemoedt’. In: *Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren*. 01.11.1993. URL: https://www.dbnl.org/tekst/zuid004krit01_01/kl100630.php [geraadpleegd 28.04.2024].
- Nida 1993** – Eugene Nida: *Language, Culture, and Translating*. Shanghai: Shanghai Foreign Language Education Press 1993.
- Raffel 1988** – Burton Raffel: *The Art of Translating Poetry*. London: The Pennsylvania State University Press 1988: 157-186.
- Schleiermacher 2004** – Friedrich Schleiermacher: ‘Over de verschillende methoden van het vertalen’. In: Ton Naaijken, red.: *Denken over vertalen*. Nijmegen: Uitgeverij Vantilt 2004: 47.
- Smolka Fruhwirtová 2011** – Lucie Smolka Fruhwirtová: *Recepce nizozemské literatury v českém literárním kontextu let 1945-2010*. Olomouc: [PhD-scriptie De Palacký-Universiteit Olomouc] 2011. URL: https://theses.cz/id/85bf7g/Lucie_Smolka_Fruhwirtov_disertace.pdf [geraadpleegd 27.04.2024].

Tkatsjuk 2017 – T. I. Tkatsjuk: ‘Realia types and strategies of their translation in frames of cultural translation’. In: *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету* 2017 30 (2): 105-107.

Venuti 1995 – Lawrence Venuti: *The Translator’s Invisibility: A History of Translation*. London & New York: Routledge 1995.

Weemoedt 1977 – Lévi Weemoedt: *Geduldig lijden*. Amsterdam: Uitgeverij Contact 1977.

Yang 2010 – Wenfen Yang: ‘Brief Study on Domestication and Foreignization in Translation’. In: *Journal of Language Teaching and Research* 2010: 77-80.

Z. n. 2001 – Z. n.: ‘Interpretatie gedichten’. In: *WikiWoordenboek*. 26.06.2001. URL: <https://www.scholieren.com/verslag/werkstuk-nederlands-interpretatie-gedichten> [geraadpleegd 28.04.2024].

Z. n. 2023 – Z. n.: ‘Hantec’. In: *Wikipedia*. 02.05.2024. URL: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Hantec> [geraadpleegd 28.04.2024].

Z. n. 2024 – Z. n.: ‘Seznam ministrů kultury České republiky’. In: *Wikipedia*. 01.04.2024. URL: https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_ministr%C5%AF_kultury_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky [geraadpleegd 28.04.2022].

Z. n. 2024 – Z. n.: ‘Horlepiep (dans)’. In: *Wikipedia*. 30.01.2024. URL: [https://nl.wikipedia.org/wiki/Horlepiep_\(dans\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Horlepiep_(dans)) [geraadpleegd 28.04.2024].

Z. n. 2024 – Z. n.: ‘Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk’. In: *Wikipedia*. 15.02.2024. URL: https://nl.wikipedia.org/wiki/Ministerie_van_Cultuur,_Recreatie_en_Maatschappelijk_Werk [geraadpleegd 28.04.2024].

Z. n. 2024 – Z. n.: ‘Seznam ministrů kultury České republiky’. In: *Wikipedia*. 01.04.2024. URL: https://cs.wikipedia.org/wiki/Seznam_ministr%C5%AF_kultury_%C4%8Cesk%C3%A9_republiky [geraadpleegd 28.04.2022].

Z. n. 2024 – Z. n.: ‘fik’. In: *WikiWoordenboek*. 17.03.2024. URL: https://nl.wikipedia.org/wiki/Ministerie_van_Cultuur,_Recreatie_en_Maatschappelijk_Werk [geraadpleegd 28.04.2024].

Z. n. z. d. – Z. n.: ‘Rhyme’. In: *New world encyclopedia*. Z. d. URL: <https://www.newworldencyclopedia.org/entry/Rhyme> [geraadpleegd 27.04.2024].

Z. n. z. d. – Z. n.: ‘Les 4 - Rijm, soorten rijm’. In: *Maken.wikiwijs*. Z. d. URL: https://maken.wikiwijs.nl/179897/Po_zieopReggesteynV6#!page-6837366 [geraadpleegd 27.04.2024].

Z. n. z. d. – Z. n.: ‘Rijmen en regels’. In: *Gedachten-gedichten*. Z. d. URL: <https://www.gedachten-gedichten.nl/rijmsoorten.php> [geraadpleegd 27.04.2024].

Anotatie

Jméno autora: Terezie Šenkyříková

Název fakulty a katedry: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v

Olomouci, Katedra nederlandistiky

Název magisterské práce: Problemen bij het vertalen van de dichtbundel 'Geduldig lijden' van Lévi Weemoedt

Anglický název magisterské práce: Problémy při překladu básnické sbírky „Geduldig lijden“ od Léviho Weemoedta

Český název magisterské práce: Nizozemské dětské filmy na Zlín Film Festivalu

Vedoucí magisterské práce: Mgr. Pavlína Knap-Dlouhá, Ph.D.

Počet znaků: 117 761 (Nizozemský originál přeložených básní se do počtu znaků nepočítá.)

Počet stran: 134

Počet příloh: 0

Počet použitých titulů: 36

a) literární zdroje: 21

b) internetové zdroje: 15

Klíčová slova: Lévi Weemoedt, Geduldig lijden, překlad poezie, rýmy, reálie

Krátká charakteristika:

Práce se zaměřuje na překladatelské problémy při překladu básnické sbírky *Geduldig lijden* od Léviho Weemoedta.

Nejčastěji se překladatelské problémy týkaly překladu reálií. Následovaly překladatelské problémy týkající se zachování schématu rýmu, překladatelské problémy týkající se zachování rýmu samotného, překladatelské problémy týkající se ustálených slovních spojení a další méně časté překladatelské problémy.